№ 248 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem פרייז 20 גראשען Lodzer Tageblat

לאָדזשער טאַגעבלאַט

צוואנציגסטער יאהרגאנג || 31 października 1927 r. || מאָנטאָג, ה' מרחשון תרפ"ח || רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פיעטריקאווער 16. טעלעפאנען: פון רעדאקציע 75, פון אדמיניסטראציע 67

געשאסען אויפ'ן פרעזידענט פון גריכענלאנד.

אטען, 30 אקט. (פאט) היינט איז דא אויסגעפיהרט געווארן אן אטענטאט אויפ'ן פרעזידענט פון דער גריכישער רעפובליק. אין מאמענט ווען דער פרעזידענט איז ארויס פון ראטהויז, וואו ער האט זיך בעטייליגט אין דער עפענונג פון שטעט-צוזאמענפאהר, און האט זיך געוואלט אריינזעצען אין אויטאמאביל, איז צו איהם צו א יונגערמאן און אויף איהם געשאסען מיט א רעוואלווער. דער פרעזידענט איז פערוואונדעט געווארן אין פנים. דעם פערוואונדעטען פרעזידענט האט מען תיכף איבערגעפיהרט אין נאהענטסטען קליניק. דער אויפגערעגטער המון האט געוואלט לינטשען דעם אנפאלער, וועלכער איז ארעסטירט געווארן דורך דער פאליציי.

ענטדעקט א געפעהרליכע באנדע פון פרויען-הענדלער אין ווארשא.
זיי האבען פערנארט זייערע קרבנות דורך אנאנסען.

ווארשא (טעלעפאניש) צו דער צענטראלע פון דער אינטערנאציאנאלער פרויען שוץ ארגאניזאציע אין ווארשא האבען זיך געווענדעט א געוויסע צאהל יודען און קריסטען מיט דער מעלדונג, אז זייט א געוויסער צייט זענען זייערע טעכטער פערשוואונדען געווארען אויף א געהיימניספולען אופן.

די פרויען-שוץ ארגאניזאציע האט דעם גאנצען ענין איבערגעגעבען דעם אויספארשונגס-אמט, וועלכער האט תיכף איינגעלייטעט אן ענערגישע אויספארשונג. די אויספארשונג איז געקומען צו העכסט סענסאציאנעלע רעזולטאטען. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז עטליכע יונגע לייט האבען געגעבען אנאנסען אין „קוריער ווארשאווסקי", דאס עס ווערען געזוכט יונגע מיידלעך אלס מאנעקען, פראבלימטענס און אנדערע אינטעליגענטע פרויען-פראפעסיעס. די מיידלעך, וואס האבען זיך שפעטער געווענדעט אויף דער אנגעגעבענער אדרעס וועגען פאסטענס זענען געווארען אויפגענומען זעהר פיין און מען האט זיי ערקלערט, אז די פאסטענס ווערען רעקאמענדירט דורך א געוויסען גראף, וואס וואוינט אויף דער פעלדשערסקע גאס. אראפגעקומען אויף דער נייער אדרעס זענען די מיידלעך אויפגענומען געווארען דורך דעם „גראף", וועלכער האט זיי צוגעזאגט הרים וגבעות און סוף כל סוף זענען זיי ארונגעפאלען אין דער נעץ פון די פרויען-הענדלער, פון וואנען די אומגליקליכע קרבנות האבען זיך שוין נישט געקאנט ארויסרייסען.

די פאליציי איז שוין געפאלען אויף די שפורען פון די געהיימע אויסוואנדערער און עס זענען שוין ארעסטירט געווארען 2 „הענדלער", איינער פון זיי איז א זוהן פון א רייכען יודישען סוחר אין ווארשא.

שטורמישע נאכט-זיצונג אין דער ווארשאווער קהלה.
לינקע דראהען מיט אויפרייסען די קהלה אויב עס וועט נישט געשטיצט ווערען די יודישע שולען.

ווארשא (טעלעפאניש) געקומען איז אהער פארגעקומען א זעהר שטורמישער זיצונג אין דער ווארשאווער יודישער קהלה. אויף דער טאגס-ארדנונג איז געשטאנען די פראגע וועגען סובסידירען די שולען, וואס בעהערען צו דער צענטראלער שול-ארגאניזאציע. עס האבען געפאדערט די פרנסים בערלין און הזמעלפארב פון בונד און לעוו פון פועלי ציון, זיי האבען ערקלערט, אז אין פאל, ווען די קהלה וועט נישט בעשטימען א סובסידיע פון 25 טויזענד זל. פאר די יודישמיטישע שולען, וועלען זיי אויפרייסען די זיצונג. די אגודה פון דער צווייטער זייט האט רעאגירט גאר שארפער און א רויה פארשטעהער האט געגען ערקלערט, אז זיי ווילען בשום אופן נישט מסכים זיין צו סובסידירען די ראדיקאלע שולען. איינער פון די אגודה פארשטעהער האט געזאגט, אז „שולען, וואו מ'לערנט די קינדער צורייסען תפילין און דרעהען מיט רעוואלווערען די, וואס היטען דעם דת", טארען נישט געשטיצט ווערען.

בעת ערליכ'ס רעדע זענען די אגודה-לייט און א טייל פון מזרחי ארויס פון זאל. דערווייל האט זיך אין די קולוארען פון דער קהלה פארשפרייט א קלאנג, אז עס איז געקומען צו א פערשטענדיגונג צווישען בונד און די ציוניסטען. דער בונד וועט שטיצען די פארדערונג צו סובסידירען די תרבות-שולען און די ציוניסטען וועלען דערפאר שטיצען צו סובסידירען די יודישיסטישע שולען. וויפיל אמת עס געפינט זיך אין דעם דאזיגען קלאנג קאן מען נאך אוצט נים וויסען. העכסט וואהרשיינליך וועט אודאי יא קומען צו אזא אבמאך.

אין דער צייט פון די לעצטגעשאסענע דיסקוסיעס האט דאס פובליקום אויף דער גאלעריע זעהר שארף רעאגירט מיט פערשידענע פראטעסט-אויפרופען געגען דער אגודה, דער פארזיצענדער רעפ. קירשטריין האט מזהיר געווען די גאלעריע, אז אין פאל ווען זיי וועלען זיך נישט בערוהיגען וועט ער הייסען אפרוימען דעם זאל פון פובליקום.

די זיצונג קומט נאך ווייטער פאר. בעת איך טעלעפאניר די דאזיגע שורות איז נאך אלץ די שטימונג זעהר אנגעשטרענגט.

די שטאט-ראטען אין ביאליסטאק, סלאנים, קאטאוויץ-פונאנדערגעלאזט.
א יוד — בירגערמייסטער אין סלאנים.

סלאנים, 30 אקט. (פפ.) איז צוזאמענגעטראטען מיט דער רעגירונג, וועלכע איז אפגעזעטצט געווארען אין סלאנים. נייער מאגיסטראט, איז דער בין-איצט קאמיסארישער בירגערמייסטער קלימאוויטש אפגעשטעלט געווארען און זיין סטעלווערטרעטער. דער וואיעוואדע האט בעשטימט דעם ח' שאפלאראזקי (איזד) ער זאל ערפילען די פונקציעס פון בירגער-מייסטער. דער שטאט-ראט אין סלאנים איז געווארען פונאנדערגעלאזט און ס'וועלען בעשטימט געווארען נייע וואהלען.

ביאליסטאק, 30 אקט. (פפ.) דער וואיעוואדע האט פונאנדערגעלאזען דעם היגען שטאט-ראט און בעשטימט נייע וואהלען.

קאטאוויץ, 30 אקט. (פפ.) דער וואיעוואדע האט געגרינדעט און אלס דעם פראטעסט פון די פוילישע ראטמענער, איז פונאנדערגעלאזען דעם היגען שטאט ראט.

נחום סאקאלאוו ביים איטאליענישען קעניג.

רוים, 30 אקט. (יט"א) דער פרעזידענט פון ציוניסטישען עקזעקוטיווע, נחום סאקאלאוו איז געווארען אויפגענומען אויף א ספעציעלער אודיענץ ביים קעניג וויקטאר עמנואל און קעניגין ליכען פאלאץ סאן רעמארע.

שעף פון דער זיכערהייטס-מאכט קושט שווארצבארד'ס פרוי.

פאריז, 30 אקט. (פון אונזער ספעציעלען קארעספ.) אין דער גרויסער שמחה, וואס האט געהערשט אין זאל, בעת דער פאח'ניצנדער האט ארויסגעטראגען דעם בעפרייאונגס-אורטייל, האט פמעט קיינער נים בעמערקט פאלגענדע סצענע. דער שעף פון דער זיכערהייטס-מאכט איז צוגעלאפען מיט טרעהרען אין די אויגען צו שווארצבארד'ס פרוי און זי אנגעהויבען קושען. אויפגערעגטע פרוי די ווערטער: א געלערנטער, א געלערנטער אורטייל. נאכדעם, בעשרייבענדיג זיך אביסעל, האט ער דערציילט, אז ער אליין איז א יוד פון עלזאס, און די גאנצע צייט, בעת ער האט זיך צוגעהערט צו די פערהאנדלונגען האט ער געציטערט פאר'ן גורל פון אנגעקלאגטען.

די פרייד אין ארץ-ישראל צוליב שווארצבארד'ס בעפרייאונג.

ירושלים, 30 אקט. (יט"א) די ידיעה וועגען שווארצבארד'ס בעפרייאונג איז אויפגענומען געווארען מיט א געוואלדיגער פרייד דורך דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג אין ארץ ישראל. די יודישע צייטונגען האבען ארויסגעגעבען ספעציעלע אויסגאבען. גלייך ווי ס'איז בעקאנט געווארען דער אורטייל, האט זיך אין תל-אביב פארמירט א דעמאנסטראציע, בעת וועלכער מ'האט געטראגען פאהנען מיט די אויפשריפטען: זאל לעבען פראנקרייך.

אויף וואסערע פראגען האבען די געשווארענע געענטפערט „ניין"?

פאריז, 30 אקט. (פון אונזער ספעציעלען קארעספ.) בכדי אלע צייטונגען האבען נישט ריכטיג איבערגעגעבען די פראגען, וועלכע זענען געשטעלט געווארען די געשווארענע. די ערשטע פראגע האט געהאט פאלגענדען נוסח: צי קען מען בעטראכטען שווארצבארד'ס מאט פאר א מארד? דערויף האבען די געשווארענע געענטפערט: ניין, בממילא זענען שוין אלע איבעריגע פראגען אפגעפאלען.

בלב מלא צער ויגון הננו מודיעים ע"ד האסון הגדול שקרנו בהלקח מאתנו אחרי מחלה כבדה וממושכת עטרת ראשנו, האיש הישר באדם, החסיד הישיש המצוין במדותיו ומעלותיו

נ"ע ישראל גערבלום
(ב"ר אביגדור ז"ל)

מחשובי עיר טומשוב, בשנת השמונים ושתים לימי חייו.
הלוי' תהי' היום, יום ב' לך, ה' מרחשון תרפ"ח, בשעה 1 אחה"צ, מבית האבל קילינסקי 33

השרויים בצער עמוק:
אשתו, בניו, בנותיו, חתניו, כלותיו, נכדיו, ניניו ומשפחתו.

אזהרה מהרבינאט דפה לאדז.

דער ראבינאט איז דערמיט מודיע ברבים, אז אזוי ווי עס איז שוין פון גאנץ לאנג דא אנ'איסור אויף טרעמדע שחיטה און הרב הגאון ר' אלי חיים מייזל זצ"ל האב"ד דפה האט דעם איסור בעשטעטיגט, דעריבער זאל קיינער נישט וואגען אהער צוברענגען קיין שחיטי חוץ, חוץ מען וועט זיי אהן ריקזיכט נישט לאזען טערקויפען אויף כשר. ולהשומע ינעם ותבוא עליו ברכת טוב. אלע וואורשטען-געשעפטען ווערען געבעטען נישט צו קויפען קיין הויטען און ביינער צו לאנג ווי זיי וועלען נים זיין איבערצייגט, אז דאס איז נים קיין שחיטי חוץ.
דער ראבינאט.

גאנץ לאדז
לויפט שנעל מיט די נאקעטען-פלאטניטשי אויף פאדאטעק-דאכבאדען
זעהר אין ביורא „פאלאניא" אלע 1. מאי — 7
ווי עס ווערען ערלעדיגט די רעקורסען אסאבעסען, אמשנעלסטען מיט גרויס ערפאלג. צור בעקוועמליכקייט פאר די געשעפטע קליענטען איז ביורא „פאלאניא" אלעיא 1. מאי 7, פון דעם 1. אקט. ביז צום 1. נאוועמ. אפען אויגאנעמערבראכן פון 8 פריה ביז 10 אוו.

אנ'אינטעליגענטע
פרוי אדער פריילין,
וואס פערשטעהט זיך גוט אין דער ווירטשאפט מיט גוטע קוואליפיקאציעס
ווערט פון זאפארט געזוכט.
גלייכצייטיג ווערט אויך געזוכט א רוטונירטע ביוראליסטין, וואס קען אויך בוכפיהרונג. אפערטען אונטער „אינטעליגענטע" אבצוגעבען אין דער אדמיניסטראציע פון „לאדזער טאגעבלאט".
4694

ענגליש
לויט די נייעסטע אנשויאונגס-מעטאדע. גרופען- און איינצעל-אונטעריכט. אפערטען אין דער אדמיניסטראציע פון „לאדזער טאג." אונטער „ענגליש".
4555

געפונען געווארען
אנ'אקט זנאביא אויפ'ן נאמען פון חנה אמזעל, גמינע באנושיץ. אבצונעמען געגען אגאנס-קאסטען און דער עדם. פון „לאדזער טאגעבלאט".
3422

Dr. Wołkowyski
זאכאדניא 57 (צעגעלניאנא 19) טעל. 37-70
ספעציאל-ארצט פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 4—8, פרויען פון 4—5 ספעציעל וואַרטע-צימער

Dr. med. G. Gersztajn
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייטען
Traugutta 12 (קרוטקא)
נעמט אן פון 12½—2, פאר אונבעמיטעלטע פון 7-8 אוו

Dr. med. H. Leichter
קאנסטאנטינער 9 רוג זאבאדניא, טעל. 49-66
צאהן-כירורג
ספעצ. פון כירורגישע קראנקהייטען פון: שטענקעס, גימצנגס דושענס לעם, צאהן-פלאמבעס א.ז.וו.
נעמט אן פון 1½—5 און ווינטער פון 9—11 פאר

אנו מצטערים מעמק לב על מות הפדגוג המצויין והעסקן הידוע בעולם החנוך, הדירקטור של הגמנסיה העברית שע"י החברה להפצת השכלה לבין היהודים.
נ"ע
אברהם שווייצער
יצחק קצנלסון,
וועד והנהלת הגימנסיה.

אכטונג לאדז און פראווינץ! עס איז שוין די העכסטע צייט זיך צו פערזעהען מיט א לאטעריע-צעטעל פון גליקליכען קאנטאר, וואס פיל יודישע פאמיליעס זענען לעצטענס ביי אונז גליקליך געווארען ביי
פ. ברייטשטיין,
לאדז, נארוטאוויטש 31, טעל. 12-47
קאנטא פ. ק. א. 64698
אויף די פראווינץ ווערט געשיקט נאכ'ן ערהאלטען די בעשטעלונג, נאך א בעגרעניצטער צאהל לאסען זענען צו דער ערשטער קלאס צו בעקומען.

Dr. med. Braun
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און וועגערישע קראנקהייטען און מענער שוואכע.
בעהאנדלונג מיט קווארץ-ליכט (הער-אויספאל)
צוריקגעקעהרט
23 פאלודניאווא 23
טעל. 40-26
נעמט אן פון 9—11 און פון 5—8 אוו.

Dr. med. Ludwik Rapeport
P, Narutowicza 25 (דזיעלנא) Tel. 44-10
ספעציאליסט פאר נירען-, בלאז- און הארן-קראנקהייטען
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכם.

Dr. med. WOLF EYCHNER
נימענאלאנ-אקושער
צוריקגעקעהרט
זגערשער 11 :— טעל. 32-74
נעמט אן אין דער לעשניצא
פיעטריקאווער 294 פון 11½—1½.

Dr. P. KLINGER
פיעטריקאווער 51
ספעצ.-ארצט פאר הויט-האר-און געשלעכטס-קראנקהייטען.
נעמט אן פון 9—12 און פון 4—8 נאכמיטאג.
פאר דאמען פון 4—6 כמיטאג.

ניי׳ע דרייסיג טויזענד יודען ווערען קאלאניזירט אויף ערד אין רוסלאנד.

נ י ו ־ י א ר ק, 30 אקט. (יט״א) אין שיקאגא איז פערענדיגט געווארען די קאנפערענץ, וועלכע איז צונויפגערופען געווארען דורך דעם „דזשאינט עמיג־ דירעקט". די קאנפערענץ האט אויסגע־ דריקט צופרידענהייט מיט דער טעטיגקייט פון דזשאינט, באזונדערס דעם ה' ברוין, און בעשלא־ סען צוצואווילליגען די סומע פון 25 מיליאן דאלאר. אין דער רעזאלוציע, וועלכע איז אנגענומען געווארען דורך דער קאנ־ פערענץ, ווערען די דעלעגאטען גערופען צוצואווילליגען זיך מיט די ענטשפרע־ כענדע סומען. גלייך אויף דער קאנפע־ רענץ זענען געזאמעלט געווארען 4 הונ־ דערט טויזענד דאלאר, ד״ר יוסף ראזען, דער פארשטעהער פון „דזשאינט" אין סאוויעט רוסלאנד האט אפגעגעבען א באריכט פון דער יודישער קאלאני־ זאציע אין רוסלאנד און אנגעצייכענט דעם פלאן פון דער קאלאניזאציע אויפ'ן יאהר 1928. ס'זענען פארהאן מעגלי־ כקייטען, האט געזאגט ד״ר ראזען, צו בעזעצען אויף די קאלאניעס נאך 30 טויזענד יודישע פאמיליעס. דערצו זע־ נען אבער נויטיג הלואות. א העלפט פון די נויטיגע סומען וועט געבען דער „קאמזעט", וועלכער וועט ארויסגעבען צו דעם צוועק ספעציעלע אבליגאציעס וואס וועלען גאראנטירט ווערען דורך דער רעגירונג.

3 מיליאן דאלאר זענען געצייכענט געווארען אין לאנד פאר דער סטאביליזאציאנס־הלואה.

ווארשא (טעלעגראפיש) אויף דער 7 פראצענטיגער סטאביליזאציאנס־ הלואה איז געצייכענט געווארען אין לאנד אנשטאט 1 מיליאן דאלאר, ווי ס'איז געווען בעשטימט, 2 מיליאן מיט 844 טויזענד דאלאר. דאס בעווייזט אויף דעם צוטרוי, וועלכען די בעפעלקערונג האט צו דער הלואה. דאס ערשטע ארט פערנעמט ווארשא, נאכדעם נעהמט פוי־ זען, לעמבערג און לאדז. אין אלגעמיין אבער האבען אלע שטעט און פוילען ארויסגעוויזען פערשטענדניש פאר דער הלואה און געצייכענט בעדייטענדע סו־ מען.

באהן־טאריף זאל טייערער ווערען פון 1. יאנואר 1928.

„קוריער טשערוואני" ברענגט א ידיעה, אז דאס באהן־מיניסטעריום האט בע־ שלאסען צו העכערן דעם באהן־טאריף. דעם 1. יאנואר 1928 זאל געהעכערט ווערען דער טאריף פאר פאסאזשירען־פערקעהר, און דעם 1. אפריל 1928 זאל געהעכערט ווערען דער טאריף פאר משאות. אין געוועהנליכע צוגען וועט די שטייגערונג אויסמאכען פון 5 ביז 20 פראצ. און שנעל־צוגען ביז 50 פראצ.

די פראנק־שטראף פון שווארצבארדן זאל געהן אין אוקראינישען מוזעאום.

לעמבערג, 30 אקט. (ספ.) אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס דאס פראנ־ צויזישע געריכט האט בעשטימט, אז שווארצבארד זאל בעצאהלען פעטליורא'ס אלמנה איין פראנק, שרייבט דער „דילא": אהן ספק וועט פעטליורא'ס משפחה וואס איז איינגעהילט אין ליידען און אין טרויער, נישט אננעמען דעם פראנק, וועלכען זי בעטראכט פאר א חוזק פון מענשליכע ליידען. דאך זאגט די צייטו־ נג, דארף מען נעמען דעם פראנק און פעסטשטעלען אין דער געגענווארט פון עדות, אז דאס איז די איינציגע מטבע וועלכע די אלמנה האט בעקומען פאר דער ערמארדונג פון איהר מאן און עס זאל אפגעגעבען ווערען אין אן אוקראי־ נישען מוזעאום.

דער טויטער טרייקאוויטש פאר'ן געריכט.

פאר א כוליגאנישען אנפאל אויף „מכבי"ס" רודער־סטאציע.

ו י ל נ ע. — א ביסעל ווייטער פון דער אנטאקאלער תפיסה צו פאספיעשקי־ צו געפינט זיך דער בנין פון דער בנין פון דער רודער־סטאציע ביים יודישען טורן און ספארט־פעראיין „מכבי", וואו ס'דינט א קריסטליכער שומר.

אין פריהלינג פון ד. י. שפעט אוונד, ווען אויף דער רודער־סטאציע האט זיך געפינען מעהר נישט ווי דער שומר אליין, האבען זיך צו דער רודער־סטאציע דערנעהנטערט צוויי קריסטליכע יונגע־ לייט מיט פערשידענע אנטיסעמיטישע אויסגעשרייען אויפ'ן אדרעס פון דער יודישער רודער־סטאציע.

די פערשויבען האבען געדראהט, אז זיי וועלען די יודישע רודער־סטאציע אונטערצינדען און צוועקלאזען זי מיט רויך.

די כוליגאנעס האבען טאקע געפרובט זיך ארייננרייסען איבעוועניג, אזוי אבער, ווי די טיר איז געווען פערמאכט, האבען ביידע ארויסגעכאפט רעוואלווערען און אויסגעשאסען א פאר מאל אין דער לופטען.

אויפ'ן אבקלאנג פון די שאסען איז אנגעקומען א פאליציאנט ווען ס'איז געלונגען די אנפאלער צו פערהאלטען און אבצופיהרען זיי אין 3. פאליציי־ פאסטערונעק אויף אנטאקאל.

איינער פון די אנפאלער האט זיך דאן ארויסגעוויזען פאר א געוויסען טריי־ קאוויטש, וועלכער איז שפעטער בעריהמט געווארען נאך זיין דערמארדונג אין דער סאוויעטישער אמבאסאדע אין ווארשע.

ווי ס'האט זיך אין פאליציי־פאסטערו־ נעק ארויסגעוויזען האבען ביידע אנפא־ לער נישט געהאט ביי זיך קיין דערלוי־ בעניש אויף צו האלטען געוועהר.

ביידע זענען דאן פערהאלטען געווא־ רען און די פאליציי האט געגען זיי צו־ זאמענגעשטעלט א פראטאקאל פאר דער אנטיסעמיטישער אהאנטורע צוציהענדיג זיי צום געריכט. מיטוואך איז אין פריי־ דענס־געריכט פארגעקומען זייער פראצעס.

צום געריכט האט זיך פערשטעהט זיך געשטעלט בלויז טרייקאוויטש'עס חבר האלוב, היות ווי לויט דער ערקלערונג פון פאליציאנט האט מען נישט געקענט פעסטשטעלען ווער איז געווען דער אמת'ער אנפאלער און ווער עס האט געדראהט מיט א רעוואלווער, האלוב, צי טרייקאוויטש, און צוליב דעם אויך האט די גאנצע בעשולדיגונג איז מעהר געגען טרייקאוויטש, איז האלוב בעפרייט גע־ ווארען. דער פראצעס געגען טרייקאוויטש'ן איז פערשטעהט זיך בטל געווארען צו־ ליב'ן טויט פון לעצטען.

וויטאס געווילט אין געהיים אין לאדז.

„פיאסט" וועט ארויסשטעלען די קאנדידאטור פון ס[illegible] אווינסקי צום סיים.

(§) אין צוזאמענהאנג מיט דער ידיעה, אז קיראמאר אווינסקי זאל צו־ רוק איבערנעמען זיין אמט, האבען מיר זיך געווענדעט צום ה' אווינסקי'ן מיט א אויפקלערונג.

קוראטאר אווינסקי האט אונז דאן מיטגעטיילט, אז צוליב פינאנציעלע און פערזענליכע מאטיוון איז פאר איהם דער דאזיגער אמט מעהר נישט אקטועל.

דערביי האט ער אונז מיטגעטיילט, אז די ווייטע האט ביי איהם און לאדז גע־ וועלט אומקאנטראלירט דער נאנט. פראמיערע וויטאס און איהם פארשלאגען זיך צו בעזעצען און קראקא און ווע־ רען א מיטגליד פון דער אקציע־ פיאסט. דערביי האט וויטאס טבעיה נע־ קען ה' אווינסקי'ן, אז די פארטיי „פיאסט" וועט ארויסשטעלען זיין קאנ־ דידאטור צום סיים. ה' אווינסקי איז אויף דעם פארשלאג איינגעגאנגען אין פאלגער ווייל די מעט קען קראקא.

א 14־יעהריגער לאדזשער יודישער פידעל־ווירטואז.

דער 14־יעהריגער הייגער (צבי) זא־ בלוצקאווסקי א קינד־פון א בכבוד'ער לאד־ זער פאמיליע, וואס געפינט זיך זייט 2 יאהר אין ארץ־ישראל, האט זיך לעצטענס קונה שם געווען אלס פענאמענאלער פידעל־ווירטואז.

דער יונגער זאבלוצקאווסקי האט איי־ ניגע יאהר שטודירט מוזיק אין לאדז ביים בעקאנטען פראפעסאר פון מוזיק ה' בוימגארטען און. שפעטער אין דער מוזיק־שולע אין חיפה. לעצטענס האט ער אויפגעטרעטען מיט איינעגע קאנצער־ טען אין ירושלים, תל־אביב. די ארץ־ ישראל'דיגע פרעסע ווידמעט דעם יונגען קינסטלער זעהר א ווארימע אפשאצונג און זאגט איהם פאראויס צו ווערען איי־ נער פון די בעריהמטהייטען אויפ'ן מו־ זיקאלישען געביט. איצט שטודירט אונזער בן־עיר ה' זאבלוצקאווסקי אין דער וויענער קאנסערוואטאריע.

די גראנדיעזע אקאדעמיע צום 10־יעהריגען יוביליאום פון דער באלפור־ דעקלאראציע.

די פייערליכע אקאדעמיע, וואס ווערט איינגעארדענט דאנערשטאג, ד. 8 נא־ וועמבער אין אוונד אין פילהארמאניע־ זאל לכבוד דעם 10־יעהריגען יובילעאום פון דער באלפור דעקלאראציע, פער־ שפרעכט צו זיין זעהר אימפאזאנט. מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען אנגעזעהע־ נע פערזענליכקייטען. אויסער דעם וועט זיך בעטייליגען א גוט איינשטודירטער כאר און ארקעסטער. די ארטיסטיש־ דעקאראטיווע לייטונג האט איבערגענו־ מען ה' ד״ר ל. פאלעק. אין דער אקא־ דעמיע וועלען זיך אויך בעטייליגען דע־ לעגאציעס פון פערשידענע ארגאניזא־ ציעס מיט די פעהנער.

די פרטים פון פראגראם וועלען נאך בעזונדערס מיטגעטיילט ווערען,

* * *

דינסטאג, דעם 1 נאוועמבער, 7 אז. אוונד קומט פאר אין זאל פון ציו־ ניסטישען אקאדעמישען פעראיין „ירדניה" (פאלודניאוואע 36) א פייערליכע יוגענד אקאדעמיע אין צוזאמענהאנג מיט 30 יאהר ציוניסטישע בעוועגונג און 10 יאהר פון באלפור'ס דעקלאראציע.

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען: אינש. י. לאנדשטאק (ווארשא) דיר. א. פערעלמאן, דיר. ש. ריגער, מאגיסטער מ. ווארשאווסקי (ווארשא) מאגיסטער ז. שטרויך און פראפ. י. זאנדער. צום שלוס דעקלאמאציעס און ארקעסטער־קאנצערט.

די ערשטע ווירקונגען פון דער אמעריקאנער הלואה אויפ'ן לאדזשער מאנופאקטור־מארק.

שטארקער אנפאהר פון סוחרים. — גרויסע בעשטעלונגען און קניות. — מען צאהלט מיט מזומן. — מאנגעל אין וועקסלען.

(סול) אין מאנופאקטור־האנדעל האט זיך די לאגע די לעצטע וואך ענטשיעדען געענדערט צום גוטען. שוין לאנג איז אין לאדז נישט געווען אזא גרויסער אנפאהר פון סוחרים פון פמעט דער גאנצער פוילישער פראווינץ. די קויפען האבען אויך מיט געבראכט גאנץ בעדייטענדע סכומים און מזומנים. געלייזט האט מען איבערהויפט פאר ווינטער־ ארטיקלען. די פרייזען־שטעהרונג איז נע־ ווען א כלשהו און די שטימונג, צוליב דער שטאף איז לייחונג. א ווילע. ס'זע־ נען געמאכט געווארען זעהר בעדייטענ־ דע האנדעלס־טראנזאקציעס. ביי די גרעסערע לאדזשער פירמעס. און דער אנדראנג פון קונים געווען זעהר א גרויסער. די עקספעדיציעס איבער־ פירט מיט „פעלעך". מיט אין ווארט, ב'איז דער טיפוס פרעך פון ווינטער־ סעזאן.

יעדער א גינסטיגע ווירקונג אויף דער האנדעלס־קאניונקטור, האט געהאט די אמעריקאנער הלואה, וואס בילדע האט בעשטימען. זי האט ארויסגעוויזען אין אונזער פינאנץ־ און באנק־קרייזען א שטארקע פערטרויען מיט דער וועקסעל־ פארפעלען פון די לאדזשער האנדעלס־פירמעס, וועלכע האבען נישט אנגענומען, ווי פריהער, אויף קיין שווערינקייטען ביי מוזעלען רעאליזירען זייער וועקסעל־מאטעריאל אין דיסקאנ־ טא.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, ווי איך צוליב דעם שטארקען פריוו, האט זיך געפיהלט יענע וואך א געוויסער מאנגעל אין וועקסלען. צוליב וואס די קאסע־פרייז זענען געשטיגען מיט א פאר פרא־ צענט.

וואס ווערט היינט געשפילט אין די טעאטערן און קינאס?

פ י ל ה א ר מ א נ י ע — „אין פלאמען פון ליבע".

„א ר ט" — „גלאס פשר".

ש ט א ט י ש ט ע א ט ע ר — „פאננא פלוטער".

פ א פ ו ל א ר נ י — אויף אגראדאוואו 10 „הישבאנסקא מוכא", אויף פיעטריקאווער 295 „מלינארזש אי יעגא צורקא".

ג א נ ג — „צאהלט ח ולאפ".

ק א ס י נ א)
ס פ ל ע נ ד י ד) „מעטראפאליס".

ל ו נ א ביז 6 אוונד — „נערן האב איך די פרויען געקושט".

ג ר א נ ד ־ ק י נ א — „די שקלאפין פון גראף בעריס".

נ א ט א ש ט ש י — „די לופט־באזיגער".

א ד י ע ן — „פאט און פאטאשאן אלס מיליארדערען".

ש ט א ט י ש ק י נ א פאר דערוואקסע־ נע: „די מעדעל פון קארוועל". פאר יוגענד: „עסקענדאווסקי'ס רמזע צום עקוואטאר".

דערשאסען געווארען א יוד, וואס האט פערשפרייט פאלש געלט.

ווי אזוי דער סמט־צעווער יוד איז דערפיהרט געווארען אין א לאדזער שענק. — די שיסעריי אין דער שענק. — פערוואונדעטער ווערט אפגעפיהרט אין שפיטאל און שטארבט דארט.

(ג) מיט א צעט צוריק האט די לאד־ זער אויכטע־קאנטאר דערהאלטען א פערטרויליכע ידיעה אז אין דער לאדזער סביבה עקזיסטירט א געהיימע פאבריק פון פאלשע באנקנאטען. נאך לאנגע זוכונגען איז דער פאליציי גע־ לונגען צו קומען אויף די ערשטע שפו־ רען פון די פערברעכער. מען האט, נעמ־ ליך, זיך דערוואוסט וועגען א געוויסען לייב פיעטרקאווסקי פון סטערינצע, וועל־ כער פערשפרייט פאלשע פוילישע פאנק־ נאטען אין לאדז און אין דער סביבה. צוויי פאליציי־אגענטען, פערקליידעט אלס איינפאכע פויערים, זענען צוגע־ טרעטען צו ענטדעקען די פעלשער־באנ־ דע.

און זה נסקא־וואליא האבען די פאלי־ ציי־אגענטען זיך געשאפט דערוויסען, אז אלי' פיעטרקאווסקי פארט קען לאדז מיט א פעקעל סחורה. זיי האבען דע־ רויבער נאכגעפאלגט פיעטרקאווסקי'ן בעת'ן איינשטייגען אין צוג, וואס פארט קיין לאדז. די גאנצע צייט איז דער פער־ דעכטיגער פיעטרקאווסקי געווען „אויפ'ן אויג" פון די פאליציי־אגענטען. ערשט אין לאדז האבען די פערקליידעטע פא־ ליציי־אגענטען אנגעקנופט בעקאנט־ שאפט מיט פיעטרקאווסקי'ן, ארויס־ בעקומען פון איהם ווער ער איז און וואס ער איז דער צוועק פון זיין נסיעה. די „פויערים" האבען אויסגעדריקט די גרויסטע איינטערעסירונג ביי איהם אבצו־ קויפען פאלשע געלד, פאר וועלכע זיי האבען, לויט זייערע ווערטער, א געהעריגען סך פיעטרקאווסקי האט זיך פון זיינע רייזע־בעקאנטע שוין נישט גע־ קענט מעהר אויסרעדען.

ער האט זיך געזאגט צו גיין צוזאמען, אז אין לאדז וועט ער זיי אין „טראנזאקציע". ווענדט אויס, אז סוף כל סוף האט אלי' פיעטרקאווסקי דערשאסען, מיט וועלכע ער האט צו טאן און ער האט גע־ וואלט זיך ארויסצומאכען פון זיי, די „פויערים" האבען אבער ווייטער גע־ האלטען דעם אנשטעל, אז זיי זענען אוי־ סען צו פערדינען א פאר גילדען... דער־ פאר זענען זיי צוגעשטאנען צום יוד. זיי זאלען געהן עסען אבענדבראט און א שענק ארויס. בלית־ברירה האט פיעט־ קאווסקי אויסגעקליבען די שענק פון איטשע קארנבלום (וואלבאדרסקא 12) ארום האלב 12 זענען די 2 קריסטען און דער יוד אריין אין דער שענק זאל־ בעדרויט האבען זיי זיך אוועקגעזעצט ביי איין טישעל און א צווייטען צימער פון שענק, געהויבען דערלאנגען איבער־ בייסען.

אלי' פיעטרקאווסקי איז געווען גע־ ווען זעהר איינדרוקסג און ער האט זיך ערשט מאל אויפגעהויבען פון זיין ארט און ארויסגעגאנגען אויף דער גאס, גלייך ער וואלט בלומר'שט געוואלט דער וואקט, און איז צוריקגעגאנגען צו די בעלנים אויף זיין סחורה, די „פויערים" א פנים, אז ער האט בעשלאסען ארויסצו־ מאכען זיך פון די הענד פון די „פויע־ רים". די פאליציי־אגענטען, זעהענדיג, אז מ'קאן שוין שפילען און אפען קאר־ טען, האבען פערהאלטען פיעטרקאווסקי'ן ארויסציהענדיג און נאכ, פארשטעלענ־ דיג זיך פאר איהם ווער זיי זענען...

די פאליציי־אגענטען האבען, ווי מען גיט איבער, פערלאנגט, אז פיעטרקאווס־ קי זאל זיך אומקערען און אויפהויבען די הענד און דער האנד. ער האט אבער גענומען לויפען און עס האט געמאכט דיר דורך רואיגען טויער ארויסלויפען פון שענק.

אין דעם מאמענט איז געפאלען א שאס און א צווייטער. פיעטרקאווסקי האט א קוויטש געטאן און אבגעוואנדען זיך מיט פלוס, איז ער ארויסגעפאלען אין טויער ארוין, וואו ער איז אנגע־ גאנגען און פערלוירען דאס בעוואוסט־ זיין.

עס איז ענטשטאנען א צוזאמענלויף; די פאליציי־באאמטע, וואס האבען גאנצגעשאסען פיעטרקאווסקי'ן, האבען איהם בעזוכט און נעפונען, ווי מען גיט אבער א גרויס פעקעל פאלשע 20־ זלאטי־באנקנאטען.

די אלארמירטע פאגאטאוויע האט אפגעפיהרט פיעטרקאווסקי'ן אין שפי־ טאל אויף דרעוונאווסקא, וואו ער איז באלד געשטארבען פון די שווערע וואונ־ דען.

די אויספארשונגס־מאכט מיט קאמי־ סאר ווינער זענען ארויסגעפאהרען אויפ'ן ארט פון דעם געשעהעניש, צונויפגע־ שטעלט א פראטאקאל און גערופען דעם שענקער קארנבלום אויף א פערהער.

די אויספארשונג וועגען דעם ענין דויערט נאך.

ווי מיר דערוויסען זיך, איז נאך געלי־ טען פארגעבלאט געקימען קען לאדז די פרוי פון אומגעקומענעם. דער פער־ שטארבענער איז אלט געווען 34 יאהר.

די עפענטליכע מיינונג.

פרייע טריבונע פאר ארטיקלען, בריף אין רעדאקציע און בעמערקונגען, וואס האבען א געזעלשאפטליכען אינטערעס, פאר וועלכע די רעדאקציע נעהמט נישט איבער די פעראנטווארטליכקייט.

חשוב'ער ה' רעדאקטאר! כ'בעט אייך מיר אפצוגעבען פלאץ אין אייער ח. צייטונג פאר מיין בריף, פארוואס איך דאנק אייך פאראויס.

צו אלע קליינהענדלער אין לאדז.

אויפ'ן סמך פון געזעץ פון 15. יולי 1927 וועלען אין דער נאהענטסטער צייט גע־ שאפען ווערען די האנדעלס־קאמערן, וועלכע וועלען אנפיהרען מיט דער גאנ־ צער האנדעלס־ און אינדוסטרי־פאליטיק פון דער מלוכה, די קאמערן וועלען האבען ברייטע קאמפעטענצען און פון זייער ארבייט וועט אין א גרויסער מאס זיין אפהענגיג די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי און בעזונדערס פון האנדעל אין פוילען. ס'איז פאראויסצו־ זעהן, אז אויך אין דער ווייטערדיגער שטייער־פאליטיק פון אונזער מלוכה וועט די מיינונג פון האנדעלס־קאמען זיין מאס־געבענדע און אפשר אפילו דעצי־ דירענדע. ס'איז דעריבער איבריג אויס־ צוקלערן וועגען דער גרויסער וויכטיג־ קייט פון דער דערמאנטער קאמער ספעציעל פאר יודישע קליינהענדלער, וועלכע ווערען גערודפ'ט אממערסטען פון אלעמען און אויף וועמענס פלייצעס מ'בעמיהט זיך ארויפצוווארפען די גאנ־ צע שטייער־לאסט.

לויט'ן דערמאנטען געזעץ איז די פערטרעטערשאפט פון די יודישע קליינ־ הענדלער, וועלכע שטעלען מיט זיך פאר לערך 70 פראצ. פון גאנצען האנדעלס־ קלאס אין פוילען, אויף א קינסטליכען אופן שטארק פערשמעלערט געווארען, און די ביז־איצטיגע טאקטיק פון די קריסטליכע און יודישע סוחרים־ארגאני־ זאציעס געהט אין דער ריכטונג צו בעצ־ נעמיגען איינגאנצען די רעפרעזענטאנץ פון די יודישע קליינהענדלער אין די דערמאנטע אינסטיטוצי־ יעס.

דעם נייעם אנגריף אויף די אינטע־ רעסען פון די יודישע קליינהענדלער מוז ענטגעגענגעשטעלט ווערען אן איינ־ הייטליכער פראנט פון אלע יודישע קליינהענדלער דורך זייער איינענער קליינהענדלער ארגאניזאציעס, וועלכע זאל א סוף מאכען צו דעם מאנאפאל אויף דער פארשטעהערשאפט פון יודי־ שען האנדעלס־קלאס און צו דער ביז־ איצטיגער ארבייט פון די געוויסע „בעלי החזקה" געגען די אינטערעסען פון יודישע קליינהענדלער אויפ'ן געביט פון דער האנדעלס־פאליטיק אין שטייער־ און קרעדיט־וועזען. אומעטום און בעז־ ונדער אין די האנדעלס־קאמער מוז יע־ דער יודישער קליינהענדלער זיין גע־ העריג רעפרעזענטירט דורך זיינע דיר־ עקטע פארשטעהער, וועלכע זאלען א יעדער צייט און ביי אלע ענינים הא־ בען אויפ'ן אויג די אינטערעסען פאר דעם פערארימטען קליינהענדלער.

וויצע־פרעזעס
מנחם מירשבוים.

אכטונג, ציוניסטישע און נאציאנאלע יוגענד־ארגאניזאציעס!

אלע ציוניסטישע און נאציאנאלע ארגאניזאציעס, וועלכע בעטייליגען זיך אין פאקעל־צוג פון דער יוגענד דאנער־ שטאג, דעם 3/XI, לכבוד דעם 10־יעה־ ריגען יובילעאום פון דער באלפור דעקלאראציע, דארפען שיקען זייערע פארשטעהער אויף די לעצטע זיצונג פון פאקעל־צוג־קאמיטעט, וואס וועט פארקומען דינסטאג, ד. 1/XI, 8 אוונט אין ציוניסטישען ביורא (צגעלניאנא 4)

דער פאקעל־צוג־קאמיטעט

די דעציזירענדע מאָמענטן אין שוואַרצבאַרד-פּראָצעס

אויספיהרליכע בעריכטען, ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזשער טאַגעבלאַט".

אַכטער און לעצטער טאָג פון שוואַרצבאַרד-פּראָצעס

פון אונזער ספּעציעלען פּאַריזער קאָרעספּאָנדענט
נ. מעלניק.

...ן נאַכט, און וועלכער טויזענדער יי-
...ע פאַמיליעס אין פּאַריז האָבען ניט
...לאָפען, אין פּאַראַנבער און ס'איז
...קריטען דער גרויסער טאָג, וועלכער
...ף שפּיגלען דעם גורל פון יודישען
...מזער — שלום שוואַרצבאַרד, אָפּ-
...שען און אויסמעקען די רצילות און
...רים, וואָס ס'איז פאַר'ן געריכט פאַר-
...רוים געוואָרען דורך אויסגעשפּראָ-
...ע שונאי ישראלים, אויף שוואַרצ-
...רד'ן און דעם גאַנצען יודישען פאָלק.
...מיט וועלכער שפּאַנונג אַלע אין גע-
...לט-זאַל וואַרטען אויף די רעדעס פון
...ע צדדים, בעזונדערס אויפ'ן אויף
...רעס'עס רעדע — איז זיך גרינג פאָר-
...צושטעלען.
...ער געריכט-זאַל האָט היינט אַ גאַ-
...ץ אויסגעזעהען, ווי אין די פריהערי-
...ע טעג. פאַר'ן יוסטיץ-פּאַלאַץ שטעהט
...שוואַלדיג גרויסער עולם און בעמיהט
...אויף אַלע אופנים אַריינצוקומען
...אין זאַל — אָבער ס'איז אונמעג-
..., ווייל די קאָנטראָלע איז היינט בעז-
...נדערס גרויס.
...ינם דעם זיצונג מיט צעהן מינוטען
...ען אַריין אין זאַל די געשוואָרענע
...שלום שוואַרצבאַרד, וועלכער איז
...עהליך בלאַס, אויפגערעגט און אָפּ-
...געמוטשעט פון די אַכט שווערע פּראָ-
...צעס-טעג.
...ער פאָרזיצענדער לייענט פאָר, אַז
...אַ טויטער שטילקייט אין זאַל, די
...אַנצען פון בעשולדיגונגס-אַקט און
... פינף פראַגען וועגען שוואַרצ-
...
... בעקומט אַהרן. ווילם —
...ער.
... זיין רעדע מיט אַ דאַנק
... אומערמיידליכען העלפער
..., דעם פּוילישען אַדוואָקאַט
... פּאָנאָנבאָקי (דעם „משומד")
...לכער האָט אַפילו כ'רעכט אויפצו-
...טען פאַר'ן פראַנצויזישען געריכט.
... האָט זיך אָבער גרויסמוטיג אָפּגע-
...ט, נישט וועלענדיג פערציהען דעם
...עס. דאָס פּובליקום קוקט מיט גע-
... אין אַ בּוסעל פערוואונדערונג
... דעם „תכשיט", וועלכער איז די
... אַלע טאָג געזעסען צווישען ביי-
... אַדוואָקאַטען פון צוויל-מאַהנער און
... ווי פסדר דערלאַנגט דאָקומענטען,
... ער האָט געזאַמעלט נעגען
...שוואַרצבאַרד'ן.
... האָלט ווילם זיין בעשולדיגונגס-
... איבער'חזר'נדיג די אַלע בבא-
...שות און בלבולים נעגען שוואַרצ-
...רד'ן — און יודען בכלל.
... די רעדע פון ווילם האָט נישט
... קיין איינדרוק, און די רעדע
... קאַמפּינקי נעוועזען נאָך שוואַכער.
...האָט געשלאָגען די שעה, שוואַרצ-
...רד'ן" — הויבט ער אָן מיט אַ שטי-
... שטימע, מיט אַ ראַדיע אין מאַן —
... די שעה פון נקמה נאָך — פון
... [illegible] — דאָס איז אַ
... אָבער אַ כעראַהר איז אַ ער-
...שען. [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
...קומט:
... — זאָגט ער צוועהנדענדיג נעהנ-
... שטום מיט פון די געשוואָרענע —
... וועט ענטפערן אויף די פראַגען
... — קען שוואַרצבאַרד בעקומען
... 8 ביז 2 יאָהר געפענגעניש, פון
... ער איז 1½ יאָהר שוין אָפּגעזעסען.
... אָבער גיט איהם נים די מעגליכ-
... אַרויסצוגעהן פון דעם זאַל אַלס
... פרייאַמפערטיגער... צום זעהם
... דאָ זיצען אַ שטימען מיט פער-
... העגר אַ מענשען: דאָס איז פערט-
... ברודער! וואָס וועט איהר זאָגען
... מאָרגען וועט ער טויטען דעם פון
... בעפריימען שוואַרצבאַרד? —
... אויך נים אויפ'ן זיין פון אַ
... אַטינקער, הערט זיך צו צו'ער שפּו-
... פון געדענקניש!"
קאַמפּינקי'ס רעדע האָט געמאַכט

דעם שוואַכסטען איינדרוק — אדרבה נאָר קיין איינדרוק גיט.

נאָך אַ קורצער הפסקה האַלט דער פּראָקוראָר אַ לאַנגע, לאַנגווייליגע רעדע, ער שטעלט זיך אָפּ אויף קליינינקייטען, אייגנעהיימטען פון מאָרד און ווי צוזאַמענגעטראָפען מיט קאָמפּלאָנט, זאָגט ער צו די געשוואָרענע: „אויב איהר וועט בעפרייען שוואַרצבאַרד'ן וועלען די אַלע ראַיאָנער האָבען דאָס רעכט נקמה צו נעמען פון משרדער פון זייער פאָהרער. ווען מיט אַ חודש שפּעטער וועט פאַר אייך דאָ שטעהן אַ אוקראַינער און אייך זאָגען: „איך האָב געה'רג'עט אַ מערדער!" — וואָס וועט איהר איהם ענטפערן?

ס'קומט אָן דער גרויסער מאָמענט פון פּראָצעס — מאָרעס פערטיידיגונגס רעדע. אין זאַל וועהרט אַ בעוועגונג און באַלד דערויף אַ טויטע שטילקייט. די געריוועזן זעהען ביי אַלע געשפּאַנט. מאָרעס הויבט אָן זיין רעדע מיט אַ רוהיגער שטימע מען זעהט, אַז ער קעמפט מיט זיין טעמפּעראַמענט — ער פעמיהט זיך צו דערשטיקען די געפיהלען, זיין רוהיג, אָבער זיין געוויין גיט אַרויס וואָס ס'טוט זיך ביי איהם אין האַרצען. מענשען, וואָס האָבען פריהער שוין געהערט מאָרעס'ן ביי פערשיידענע פּראָצעסען, זאָגען, אַז דאָס מאָל איז ער געווען אַ גאַנץ בעזונדערע אַרט רעדנער. ס'איז געווען ניט אַ רעדע פון אַן אַדוואָקאַט, אַ פערטיידיגער, נאָר פון אַ געליטענעם.

— העררען געשוואָרענע — האָט מאָרעס אָנגעהויבען זיין רעדע — געלעבען האָב איך אויף מיר גענומען אַ געוויסע פעראַנטוואָרטונג, אָפּזאָגענדיג זיך פון 84 עדות פון דער פערטיידיגונג. — האָב איך אין אַיינער העטע אויפגעגעבען דעם גורל פון איהם (ער ווייזט אַז אויף שוואַרצבאַרד'ן) און מיין גורל. אין מיט אַ שטימע, וואָס קומט פון מיינע הארצען. גיט ער אַ שילדערונג פון שוואַרצבאַרד'ס פערזענליכקייט. ער לייענט פאָר מיטהיילונגען פון זיינע וואָהנ-פּראַקטיקע פון קרונג, פון מענשען, וואָס קענען איהם פון יאָהרען און בעצייכנען איהם אַלס אַ מענשען פון זעלטענעם אמת'דיגען כאַראַקטער און קרונטאַל ריין גשם אידעאַליזם.

האָט דען דער ריינער, אורטעלער און ענטוזיאַסטישער מענש געקענט גלייכגילטיג צוזעהן דער פּראָגראָמען די לייען פון זיין פאָלק? — איהר געדענקט, האָט ווייסמאַר האָט געזאָגט און דער צוים פון די יודישע פּאָגראָמען אין די אַלצאַמער יאָהרען און רוסלאַנד? — חרג'ענען אַ שוואַכע בעפעלקערונג קענען נאָר פיינטליכע און אויסוואָרפען. גאַנץ פראַנקרייך האָט פּראָטעסטירט די יודישע שחיטות אין רוסלאַנד, און פון די אַרמענער אין טערקיי. און דער שפּיץ פון די אַנשולדיגטע קרבנות איז דעמאָלט געשטאַנען דער פּרעזידענט קאַרנאָ... גאַנץ פראַנקרייך פערשטעהט און טיילט די געפיהלען פון שוואַרצבאַרד. אויף דער ערשטער פראַגע פון געריכט, וועט איהר ענטפערן: ניין. ניין! און ניין! (אַ בעוועגונג אין זאַל).

אַמאָל וויל מען אייך איינרעדען, אַז בעפרייענדיג שוואַרצבאַרד'ן וועט איהר פון איהם מאַכען אַ העלד. פאַר אייך שטעהט אַן אַמאָליגער, אַן איינגעמאַטערטער מענש, וועלכער האָט גלויבט געקעמפט פאַר אומשולדיגע קרבנות פונקט ווי ער איז מיט צעהן יאָהר צוריק געגאַנגען פערטיידיגען בלוט פאַר פראַנקרייך, וועלכע איז פאַר איהם געוואָרען אַ צווייטע פאָטערלאַנד. אויף אייער ווערדיקט וואַרטען הונדערטער מיליאָנען מענשען, וועלכע ליידען און וועלען זיך צוזאַמען מיט שוואַרצבאַרד'ס ליידען; זיי וועלען אייך קיינמאָל נים מוחל זיין קיין בעשולדיגונגס-ווערדיקט, ווייל זיי וועלען איהם נים פערשטעהן. די בעשולדיגונג וועט וועדען אויסגעטייטשט ווי אַ בעליידיגונג פון אַ גאַנץ פאָלק. און דעם זיין שטעהט פאַר אייך אַ היסטאָרישער פּראָצעס און ווי דער אויסגאַנג פון פּראָצעס זאָל נים זיין — וועט ער בלייבען היסטאָריש".

דער רעדנער אַנאַליזירט די פּאָליטיק פון דער בעשולדיגונג; דער היסטאָרישער פּונקט איז. אַז שוואַרצבאַרד איז אַ באַלשעוויק, אַז ער האָט אויסגעפיהרט זיין טאַט אַלס באַלשעוויסטישער אַגענט.

אָבער, זאָגט מאָרעס — געגען דער אונטערזוכונג בעשולדיגונג האָבען זיך קלאָר אַרויסגעזאָגט מעהרערע עדות. מען בעשולדיגט שוואַרצבאַרד'ן אין אַנאַרכיזם. יאָ, ער איז אַ טעאָרעטישער אַנאַרכיסט, אַנאַרכיסט - אידעאַליסט, וועלכע רעדט זיין גאַנץ האָב און גוטס פערמיילט צווישען נויטבעדערפטיגע, האָט קיינמאָל נים אַרויסגעלאָזען אַבער זיין שוועל אָהן הילף, שטיצע, אַהן צו-עצה... פאַר מיר ליגט אַ פּעטיציע אונטערגעשריבען פון 2000 שכנים פון שוואַרצבאַרד'ן אויף מאַנטמאַר מעטעאָן, וואו ער האָט געאַרבייט און זיין קליין וואַרקשטאַט. ביים אַרעסטירען איהם האָט מען אין זיין קעשענע געפונען אַ קאַרטע אַלס מיטגליד פון דער ליגע פאַר מענשען-רעכט, ס'איז בעוויזען, אַז אויסער דער ליגע איז ער נים געווען אין קיין אָרגאַניזאַציע, אַז ער איז נים קיין באָלשעוויק האָבען אויך געזאָגט אייפער צוויי הויפּט עדות-זאָגער פון אַלגעמיינע ריהמטע אַנטי-באָלשעוויקעס, ווי סליאָזבערג און בערג"אַ פון פּעטערבורג".

מאָרעס דערמאָנט שוואַרצבאַרד'ס ריזע קיין רוסלאַנד אין 1917, זיין צוזאַמען-טרעפען מיט בורצעוו'ן אין פעטערבורג, וועמען ער האָט געראַטען צו בעגעגענען מיטלען געגען באָלשעוויזם. ער דערצעהלט פון אַ מינע לטערע, וואו ער איז אין איקראַינע געווען אַנ'עדות, ציינע זעהן מיט זיינע אויגען די גרויסאַרטיגע שחיטות פון זיינע ברידער, שחיטות, איבער וועלכע „וואַלט אַן קאַמפּינקי" האָבען דאָ געהערט מיט אַזאַ אירוניע. אַנטיזעמיטיזם קען פראַנקרייך האָט שוואַרצבאַרד צו אויסגעלויבען פאַר זיין צווייטע פאָטערלאַנד, אָבער אַבענד זיין גאַנצע פרייד צוים די קרבנות פון די פּאָגראָמען. די ידיעה, אַז דער שולדיגער אין די פּאָגראָמען, פּעטליוראַ — וואָס מאָרעס וויטער — איז אָנגעקומען קיין פראַנקרייך, וועלכע איז שוואַרצבאַרד'ן אויף מיט דער נאַגעלער קראַפט זיין גאַנצען האָט, זיין דורשט צו נקמה... שוואַרצבאַרד זאָגט: איך קען נישט אַלץ ווען איך האָב דערה'רג'עט פּעטליוראַ'ן, דעם מערדער. און ס'איז קיין צווייפעל נים, אַז ער איז נישט געווען אין גהנמ'דיגען שלעכטע פאַרגעסען אַלין. דעשע דער צושטאַנד פון שוואַרצבאַרד'ס גייסט-צושטאַנד — פון שוואַרצבאַרד'ס זיין איז מיט ער'ה געווען אַ טראַ פערבענדיגער שערפער. (אַ געלעכ-טער אין זאַל).

מאָרעס גיעהט איבער צו פּעטליוראַ'ס פערזענליכקייט.

— דער צווייטער-העלדער — זאָגט מאָרעס — האָט זיך געשמאַרעט איבער-צייגען, אַז פּעטליוראַ איז געווען אַ פּיה-רער, ער האָט מעהרט זיין לאַנד צו פריהייט און דער וועג צו פריהייט געהט שטענדיג איבער טויטע קערפּער. אָבער נים איבער די טויטע קערפּער פון הונדערטער טויזענדער אומשולדיגע בירגער: מיינע העררען געשוואָרענע! די מונגנגען פון זיינע עדות וועגען דעם גוטען ווילען פון פּעטליוראַ'ן ווילען אוני-טערשטיצען מיט העם, אַז ער איז געווען אַ סאָציאַל-דעמאָקראַט. אויב ער איז מאָקי געווען אַ סאָציאַל-דעמאָקראַט איז ער לייזער געווען אַ שלעכטער סאָציאַל-דעמאָקראַט! ראַמעוועגדיג אין אַרמעע, האָט ער געהאַלטען פּאָגראָמען, און שטענדיג מיט זיין נאָמען פערברייטע אַטאַמאַנען, האָט ער מיט דעם שלוין מיט זיין נאָמען געשיצט די פּאָגראָמען. זיין פעראַנטוואָרטונג איז אָבער שוין ויעדען צוויבעל. ס'וואָלט געווען אונפּלאַגליש אין לייכטזיניג וועגן צו מאַכען זיין שולד שמעהלערונג זיך אויף אַ אַנאַרכיע אין לאַנד, ווייל אין דער אַנאַרכיע איז מאָקי פּעטליוראַ אַליין שולדיג. די נאַציאָנאַל-בעוועגונג אויף אוקראַינע איז בעשאַפען געוואָרען דורך דייטשלאַנד. די אוקראַינער זעגען געווען פערבינדעטע פון דייטשלאַנד און קריג געגען פראַנקרייך. און די גאַנצע בעוועגונג איז געווען קינסטליך געשאַפען און אַנגעגאַנגען דעם אוקראַינישען פאָלק, בעווייזט דאָס, אַז די בעוועגונג האָט נים געפונען קיין אָנקלאַנג ביים פאָלק און איז צעראַנען געוואָרען. ניט אויף אַ פאַלקס-אַרמעע האָט פּעטליוראַ געבוים די בעפרייאונג פון אוקראַינע, נאָר אויף פינסטערע עלעמענטען, באַנדיטען, וועלכע האָבען איהם געמאַכט פאַר זייער „באַטקאַ" און פיהרער: סאַמאָסענקאָ, פּאַליענקאָ, אַנגעל און צעהנדליגער אַנדערע. צי קען מען האַלטען פּעטליוראַ'ן פערזענליך פעראַנטוואָרטליך פאַר די שחיטות?

אויב זיין גרויט מיטצושטימען מיט די אוקראַינער עדות, אַז פּעטליוראַ איז נים געווען דער „עלטסטער תליון" — גוט! — ער איז געווען „דער עלטסטער איבער די תלינים". פראַנקרייך איז אַ לאַנד פון מאַנפעררעכטע, יושר און אמת. ס'איז נישט וועהרט צו פערגלייכען די פראַנצויזישע רעוואָלוציע מיט דעם „כאַאָס" אויף אוקראַינע. דעם פראַנצויזישען גע-ווייסען וואָס מען נים איינשלעפערן, פערטומלען מיט ווייטע פאַראַדאָקסען, מיט וואָרט-שפּיל און צווייפעלהאַפטע צוזאַמען. ווייזענדיג מיט דער האַנד אויף שוואַרצבאַרד'ן, רופט מאָרעס אויס: פון מאָרגען האָט דער מענש געשריבען זיין ווילע, אַז ער האָט דער'הרג'עט פּעטליוראַ'ן נים נאָר אויס נקמה, נאָר ווייל לייד פּעטליוראַ'ן אַ פאָלק פון גרויס שחיטות. ער האָט געהויבען זיין האַנד און נאָמען פון די טויטע און לעבעדיגע און אין נאָמען פון די טויטע און לעבעדיגע — וועט איהר איהם צורי-קגעבען די פריהייט. און זאָל בריגט אויס אַ שטורם פון אַפּלאָדיסמענטען און געלי-ציקונג אויסבראַכען. טויזענדע מינוטען דויערן די אַפּלאָדיסמענטען און מיט מיה גלייכט דער פאָרזיצענדער צו בע-רוהיגען דעם עולם. ער פרעגט ביי שוואַרצבאַרד'ן אויב ער וויל נאָך עפּ-וואָס זאָגען — פון וואָס שוואַרצבאַרד זאָגט זיך אָפּ.

* * *

ס'קומט אָן דער שאַרפסטער, געשפּאַנ-טעסטער מאָמענט פון פּראָצעס. די ריכטער געהען אַרויס אין בעראַטונגס-צימער, די אויגען פון גאַנצען זאַל זענען צוגעשמידט צו דער טיהר, וואו די געשוואָרענע דאַרפען צוריק אַריינקומען. יעדער מאָמענט דויערט זיך אויס — אַ שעה... די קאָרידאָרען זענען איבערפילט מיט מענשען און הרויסען וואַרטען טוי-זענדער מענשען אויפ'ן אויסגאַנג פון פּראָצעס.

זעקס דעם זייגער מיט 10 מינוטען לויפט דורך דורכ'ן זאַל ווי אַ בליץ: די געשוואָרענע קענען זיך נים פערשטענ-דיגען צווישען זיך.. מען האָט, ווי מען מוז אין אַזאַ פאַל, אַרויסגערופען אין בעראַטונגס-זאַל דעם פאָרזיצענדער, פּראָקוראָר אין די אַדוואָקאַטען פון ביידע צדדים. אַ ציטער געהט דורך דורכ'ן זאַל...

ס'דויערט פיער מינוטען קומט צוריק אַריין מאָרעס מיט אַנ'אויסדרוק פון גליק אויף זיין לייכטענדען פּנים... דורך דעם גאַנצען זאַל טראָגט זיך דורך ווי אַ לייכטער זיפץ: „פריי"... מען האָט גע-פיהלט...

אַ שאַרפער קלונג און גלעקעל פון פאָר-זיצענדען.

זעקס דעם זייגער מיט זיבעצעהן מי-נוט...

דער פאָרזיצענדער וואַרט ביז דער זאַל בערוהיגט זיך אינגאַנצען. און נאָ-מען פון די געשוואָרענע רופט אויס דער ערשטער געשוואָרענער מיט אַ הויכער דייטליכער שטימע:

„לוים געוויסען און איבערצייגונג, זאָגען מיר, די געשוואָרענע ריכטער, איינשטימיג אויף אַלע אויפגע-שטעלטע פינף פראַגען — „ניין, נישט שולדיג!"

ס'איז שווער צו איבערגעבען, וואָס אין זאַל איז פאָרגעקומען. „ווייוו לאַ פראַנס!" — טראָגט זיך דורך ווי אַ דונער און הילכט אָפּ די קאָרידאָרען אין דער אויסרוף ווערט אַ נטערגעלאַפט פון טויזענדער-שטימיגען עולם אויף'ן פּלאַץ פאַר'ן יוסטיץ-פּאַלאַץ.

„וויוו לאַ פראַנס!"

„וויוו מאָרעס!"

דער עולם וואַרפט זיך צו די טירען, וועלענדיג זעהן ווי שוואַרצבאַרד וועט אַרויסגעהן. ער ווערט אָבער אַרויסגע-פיהרט דורך אַ זייטיגער טיר און דער עולם האָט איהם נים געזעהן. יעדער איז געווען צו זעהן, ווי שוואַרצבאַרד און מאָרעס האָבען זיך אַרומגענומען און ברידערליך געקישט.

די יום-טוב'דיגע שטימונג אויף דער יודישער גאַס איז שווער צו בעשרייבען, ס'איז פון געלטען און אַוועקער אַז אין היינט דעם גאַנצען טאָג „שמחת תורה" אויפ'ן „פּלעצעל", מען גיט זיך צו „מזל טוב" און מען מאַכט מאַקי אַ „לחיים", ווי ס'פּאַסט אויף אַ יודישען שמחה!

די גרויסע איבעררעשונג.

פון אונזער ספּעציעלען קאָרעספּאָנדענט
ד"ר א. ווינאָגראַדאָוו (פּאַריז).

געווען איז עס אַ קורצער שטיקעל מצד מאָרעס'ן. דאָס גרויסע פּראָבלעם אין דעם פּראָצעס איז געווען דאָס אויסהערען פון די 183 עדות. דער פּאַריזער „פּיגאַראָ" האָט זיך שוין געוויצעלט, אַז דער פּראָצעס „וועט געדויערט אַזוי לאַנג, ווי די יודען זענען געווען אין מדבר". מען האָט באמת געערט ווע-גען „לאַנגע וואָכען". שוין יענע וואָך, האָט קאַמפּינקי זיך געוויצעלט, אַז מאָ-רעס האָט 150 עדות, פון וועלכע יעדער „וועט האַלטען אַ לאַנגע דרשה". מאָרעס האָט איהם געוויזען. אַז די יודישע עדות זענען די גרעסטע מקצרים. ער אַליין פּלעגט זיי נאָך אַפּשטעלען אין היטען רעדען צו דער זאַך. ער האָט נישט געשפּילט קיין שום קאָמעדיעס פון „שטעלען פראַגען", ווי דאָס האָט געטוהן קאַמפּינקי מיט די אוקראַאינישע עדות. מ'דערציילט האָט זיך געוויצעלט: איך בין דאָ בכלל אומרוהיג... נראה אַזוי ווי קאַמפּינקי איז דער איינציגער, וואָס האַלט פאַר פּעטליוראַ'ן"...

היינט נאָכ'ן גביות עדות פון לעצ-טען מאָנטאָג און אַלזוי מיטוואָכען — ביידע עדות מצד'ן פּראָקוראָר — האָט מאָרעס געבעטען כען זאָל אויסהערען אייך עדות מצד דער פערטיידיגונג — דער ערשטער ביז אינצט, — דעם קינ-ווער כאַפּרא. אַ געוועזענער הבֿ-ר'עד אָפּיציר אין דער רוסישער מלחמה-אַר-מעע.

דער דאָזיגער מאַג מיט זיינע דריי עדות איז געווען דער הויפּט-שטער טאָג פון פּראָצעס.

דער זאַל איז געווען שטיל. קאַמפּינ-קי האָט זיך כמעט נישט געוויצעלט, ווי זיין שטיינער איז, אָדער איינע ווייצע האָבען געהאַט אַזא נאָך-טעם, אַז קיין לאַך-גרימאַסע האָט זיך אויף קיין פּנים נישט בעוויזען. דער געלטיגער פּראָ-צעס-טאָג, מיט סליאָזבערג'ן און פּרל. גרינבערג האָבען פאַרגעפּריוט נישט נאָר דעם עולם, נאָר אויך די ריכטער. צום ערשטען מאָל האָבען זיי דערפיהלט בלוט, וואָס פליסט שטראָמענווייז נאָכ'ן שאָמען פון אַטאַמאַן. עס האָט זיך גע-שטורעמט בעשערנפאַרליכט. אַז פּליאָזבערג'ס תשובה אויף קאַמפּינקי'ס פראַגע מכח פּעטליוראַ'ס מאַגראַם-אויפרופען: „איך האָב אייך נישט געזעהען שימוס'עס אויפרופען חרוב צו מאַכען ירושלים — און דאָך איז עס אַזוי!" — אַז אָט די תשובה האָט געטראָפען אַ וועג צו דער זעהען דעם אמת'ען זין פון פּראָצעס.

די ריכטער האָבען אָנגעהויבען פער-שטעהען דעם שטאַנד, וועלכער ליגט אַזוי שווער אויף די פּנימ'ער פון די יודישע עדות און געסט אין זאַל. זיי האָבען פערשטאַנען, — אַז בעצם פער-שטעהען זיי גאָרנישט... אַז לעבעדיגע און טויטע — זענען מעהר, ווי „ראַ-קאָמענטען", אַז דאָס וואָרט „נקמה" פּאַסט זיך אפשר גאָרנישט דאָ. זיי האָ-בען אפשר אָנגעט ערשט געכאַפּט דעם זין פון פּראָצ. סאַנזשעווינ'ס ווערטער: „ביי אַזעלכע פערברעכענס, אויב עס איז גישט פאַראַן ווער עס זאָל זיי בע-שטראָפען — מוז, אויפ'ן נאַטירליכען וועג — אויפשטעהן אַ נקמה-גע-מער."

צום ערשטען מאָל האָבען די גע-שוואָרענע געוויזען זייערע פּנימ'ער, און וועלכע עס האָבען זיך גרימאַסען געשנימען, צער און שרעק. מען האָט זיי איבערגעשראָקען, די נאָמען בעלי-מתים. צוויי פון זיי האָבען זיך געוויישט די אויגען און אינטערגעהעשטעט.

אויף קאַמפּינקי'ן איז געווען מונג-מען אַ רהמנות צו קוקען. אויב די נאַנצע צייט האָט ער זיך בעמיהט צו בעווייזען, אַז פּעטליוראַ איז געווען אַ „פריינד פון פראַנקרייך" (אוז רעהפּאַר? האָט ער געמאַכט מאַנראַמען?), און מאָרעס האָט בעוויזען, מיט דער הילף פון עדות, אַז ער איז געווען דער „פריינד פון אַלע מלוכות" — האָט אוצע קאַמפּינקי שוין אַליין אַראָפּגענומען די פער-אַנטוואָרטליכקייט פאַר די פּאָגראָמען פון די באָלשעוויקעס און זיי אַרויפגע-לעגט אויף דעניקין'ען — וועלכער איז דאָך זיכער געווען אַ „פריינד פון פראַנקרייך" („מען וועהלט זיך נישט איינע פריינד, אַזוי ווי מען וויל זיי האָבען" — זאָגט מאָרעס). ער האָט זיך דערמאָנט אַמאָנעבזאָגט פון אַ חשוב'עו פסילאַנזו: שען מאַטאַמען פון דער בעשולדיגונג. אַ אוריגעמער, גרעסערער קאָמפּראָמיס איז געווען דאָס, וואָס קאַמפּינקי האָט שוין אַ געלעגענהייט דעם גערעכט, אַז פּעטליוראַ האָט מאַלער ידרים די פּאָגראָמען. ער האָט זיך נעמאַכען מיט זיין ביך, מיט שולגינ'ס פּעטליוריסטע יאָהרען-פּריינדליכע אויפרופען; ווי אַ ייד אַ חסיד מיט אַ גע-פינענעם ליבט-ראַמאַן, — נישט גע-וואָסט, ווי זיך מיט איהם אָנצוגעהן. מאָרגע פּיגוריען זענען אויך געווען שפּאַ-פּאַסאַל און דער „היסטאָריקער" שולגין. געשמיינעלט האָבען זיי בעידע נים מעהר. שאַפּאַוואַל האָט אויסגעזעהען, ווי ער וואָלט זיין זעהר צופרידען מען זאָל איהם שוין אַרויסלאָזען פון דאַנען. שולגינ'ס פּנים — מורא'דיג, אַ סיון-זשעם פאַר אַ ראָסטאָיעווסקי-פילם.

איך האָב געזוכט אַ לוסטערארישע בע-צייכנונג פאַר פּאָנאָנבאָקי'ס אויסזעהען — און נישט געפונען זי. דאָס משונה-דיגע בעשעפעניש יעפּעו, און „טיפּאַ בראַהעם וואָס צו גאַס", דאַרף האָבען שרעקליך אויסגעזעהען. פּאָנאָנבאָקער משקים, האָט ער אויסגעזעהען, ווי אַ שולדיקער (וואָס) בשעת ער גארט זיך בעהאַלטען, פון צייט צו צייט נאָר פּלעגט אויסשטרעקען אַ ראָה העגדעלע העלפען קאַמפּינקי'ן מישען און זיין ביך פעת'ן רעדען פון משרעדיקאָוור'ן, וועל-כער האָט זיך אַ פּנים פעסער אָריענ-טירט אויסגעווענדיג ווי ער אינטערעסנט.

אָט אין אַזאַ אַטמאָספערע איז גע-קומען דער סורפּריז. מאָרעס הערט מיט זיין באַטאָנענען קול: „, פאַר מיר איז דער פּראָצעס שוין גע'משפט. בלויז די עדות פון דער בעשולדיגונג האָבען שוין גענוג בעוויזען פּעטליוראַ'ס פלוטי-גע פעראַנטוואָרטליכקייט. איצט נאָכ'ן אַיכהערען פון'ם ערשטען — ביז איצט רעדט" ((„מען וועהלט זיך נישט איינע פריינד, אַזוי ווי מען וויל זיי האָבען" — זאָגט מאָרעס). ער האָט זיך דערמאָנט אַמאַמעבזאָגט פון אַ חשובעם פסילאַנזו: שען מאַטאַמען פון דער בעשולדיגונג.

אייגענצונגען — עדות מצד דער פערטיידי-גונג — ערקלער איך, אַז איך, מצדי, זאָג זיך אָפּ פון אַלע מיינע איבעריגע עדות".

מען איז כמעט איינגעשטאַרבען פון די ערשטער — אָדער אפשר האָט מען זיך לגמרי נישט געריהרט? — נ י ש ט מ ע נ ל י ך! אָבער דער טומעל, וואָס האָט זיך אויסגעוואַקסען צו פערמישען שופטים, אַדוואָקאַטען, עדות און פּרי-ליקום — האָט בעשטעטיגט מאָרעס'ס חשבון.

קאַמפּינקי האָט געמאַכט אַ פּנים, ווי דאָס זאָל זיין פאַר זיין רעה וועגען — אָבער עס איז געשעהן, און ער דאַנקט אויך אַ פּנים נאָך, אַז מען מוטשעט איהם נישט מעהר. האָט ער דאָך גע-מאַכט דעם איינדרוק, נעלבטען און היינט, ווי די קלייגע „עפּזואַרען", וועלכע ער האָט זיך דאָ אָנגעהערט, האָבען איהם אויך איבערראַשט.

מאָרגען דער פּסק-דין!

מען קוקט שוואַרצבאַרד'ן אין פּנים אַריין. ער איז בלאַס. אָבער, הילט זיך, ער איז שוין היימער פערקראָכען אין אַנדערע עולמות — און דער פּסק-דין אינטערעסירט איהם ווענינער, ווי אונז.

* * *

אַ פראַנצויזישער פריינד, אַ פראָפע-סאָר פון סאָרבאָן, האָט מיר געזאָגט מיט עטליכע טעג צוריק: „דאָס איז מאָרעס'עס פּראָצעס — ער האָט איהם געדראַפט".

היינט האָב איך געטראַכט: ער איז לגמרי געראָטען.

מאָרעס'עס זשעסט איז זעהר אַ וויכ-טיגער און פון אַדוואָקאַטישען שטאַנד-פּונקט, אַ גרויס ווערק. ער האָט געוואוסט וואָס און ווען צו קומען פאַר, זיך שנעל אַר-יענטירט און — געוועצט אויף זיך.

אַרויסגעהענדיג האָט אונז מאָרעס גע-זאָגט:

— זאָגט מיר מזל-טוב פאַר שלום'ען, נאָר שטיל...

פּאַריז, 27. אָקטאָבער.

פון דרייפוס ביז שוואַרצבאַרד.

פון בערנאַרד לעקאַש.

ענין שוואַרצבאַרד! אָט אַזוי ווערען אין פראַנקרייך בעטראַכט אַלע פאַרברעכענס, מעגען זייערע מאָטיוון זיין פּאָליטישע, ליידענשאַפטליכע אָדער גאָר פּשוטע געלד-נייטיגקייט. ווי באַלד דער קרבן איז געפאַלען טויט, דער מערדער איז אָבגעפיהרט געוואָרען אין טורמע און די יוסטיץ-מאַכט האָט אָנגעהויבען איהר אַקטעס — ווערט שוין דאָס פאַרברעכען פאַרוואַנדעלט אין אַן „ענין“, אין דעם ערהאַבענסטען זין פון וואָרט. אויסערליך איז דערייבער טאַקי נישט פאַראַן קיין שום אונטערשיד צווישען דעם „ענין-שוואַרצבאַרד“ און אַ וועלכען עס איז אַנדערען קרימינעלען „ענין“. פאַר די אָפיציעלע יוסטיץ-לייט, פאַר דער מאַגיסטראַטור, פאַר די אויספאָרשונגס-ריכטער, פאַר די אַדוואָקאַטען און פּאָליציי-בעאַמטע און זעלבסטפאַרשטענדליך אויך פאַר די זשורנאַליסטען, וועלכע ווערען טאָג-טעגליך בעגליקט מיט אַ נייעם געזעלשאַפטליכען פאַרפאַל — פאַר די אַלע עקזיסטירען בלויז די געריכטס-פּאַפּירען, אָנגעשטאָפּט מיט פאַרשידענע נאָטיצען, ערקלערונגען און בעשולדיגונגס-אַקטען, פּראָטעסט-מעלדונגען און פאַרטיידיגונגס-דאָקומענטען. עס איז פאַראַן אַנ׳אַרעסטאַנט, אַ בעשולדיגטער, וואָס בלייבט פאַרשפּאַרט אין זיין צעל, איזאָלירט פון דער גאַנצער געזעלשאַפט. וועלכער קומט אין בעריהרונג מיט דער אויסערליכער וועלט בלויז דורך דער פאַרמיטלונג פון זיינע היטער, אָדער פון זיין פאַרטיידיגער. און נאָר אַ פּיצעלע הימעל בעווייזט זיך פאַר איהם, ווען ער קוקט פון זיין אַרעסטאַנטען-בעטעל דורך די גראַטעס פון הויכען, שמאָלען פענסטערעל.

און אָט דעם אַרעסטאַנט שלעפּט מען אַרויס פון צייט צו צייט פון דער טורמע און מען פיהרט איהם אַוועק צום ריכטער אין אַ פעסט-געשלאָסענער קאַרעטע און גוט געקייטעלטע הענד. און עס איז אויך פאַרהאַן אַ פאַרהער, ווען דער אַרעסטאַנט קומט אין קאַבינעט פון יוסטיץ-בעאַמטען, וואו דער סעקרעטאַר פּראָטאָקאָלירט שנעל זיינע תשובות און וואו דער אַדוואָקאַט וואַרפט אויך אַמאָל אַריין אַ וואָרט, אַלס פאַרטיידיגער. און אַזוי אַרום, נאָך אַ לאַנגער ריי פון אויספאָרשונגען, ווען דער אַרעסטאַנט איז שוין אָבגעזעסען נישט איין חודש אין געפענגעניש. ווען מען האַלט שוין ביים פאַרענדיגען די יוסטיץ-פּראָצעדור, ערשט דעמאָלט קאָן מען זאָגען, אַז דער „ענין“ האָט זיך אַ רוק געטון פאָראויס און אַז מען וועט שוין אינגיכען קומען בשלום צום שלוס.

אַזוי האָט זיך סוף כל סוף אַ ריהר געטון אויך דער ענין שוואַרצבאַרד, וועלכער ציהט זיך שוין אַ לענגערע צייט, זינט דעם 25-טען מאַי 1926, ווען דער „באַטקאָ“ פּעטליוראַ איז דער׳הרג׳עט געוואָרען. צוועלף פראַנצויזען זענען אויסגעוועהלט צווישען מיליאָנען אַנדערע, כדי צו בעשליסען, לויט זייער געוויסען און געמיט, צי דער בעשולדיגטער איז טאַקי שולדיג אין זיין פאַרברעכען, וואָס ער איז בעגאַנגען!

די צוועלף געשוואָרענע ריכטער, די צוועלף בירגער, וואָס דאַרפען אויספאָרשען די נשמות פון אַ מענשען, וואָס פאַרטיידיגט זיך פאַר זיי. דאָס זענען דאָך אָבער נישט מעהר ווי צוועלף שטומע פראַנצויזען, דאָס הייסט (לויט אַ כאַראַקטעריסטיק פון איינעם אַ שטאַאַטסמאַן) מיטעלמעסיגע אָרענטליכע מענשען וועלכע זענען אַמשטאַרקסטען צוגעבונדען צו זייער אייגענעם באָדען.

די דאָזיגע צוועלף פראַנצויזען זענען געבוירען געוואָרען אין אַ צייט, ווען פראַנקרייך האָט שוין לאַנג פאַרגעסען די רעליגיעזע מחלוקות. די בלויזע פּאָליטיק איז געוואָרען די הערשערין און די פיהרערין פון לאַנד. נאָך דעם קריג מיט דייטשלאַנד, נאָך דער רעוואָלוציאָנערער פּראָבע פון די פּאַריזער קאָמונאַרען אין 1871, האָט דאָס פראַנצויזישע בירגערטום מיט אַ בעזונדער געשמאַק פאַרזוכט דעם טעם פון שלום. מען האָט פאַרגעסען די קריגס-קרבנות און די הונגער-ליידען, מען האָט אַמנעסטירט די פאַראורטיילטע און פאַרשיקטע רעוואָלוציאָנערען. מען האָט אַפילו נאָכגעגעבען דעם פּראָלעטאַריאַט אין זיינע פאָדערונגען. דער עולם איז געווען זעהר פאַרנומען מיט די העראָאיש-קאָמישע אַוואַנטורעס פון אַ גענעראַל בולאַנזשע, וועלכער האָט ריזיקירט מיט זיין פּאָפּולאַריטעט צוליב זיינע איבערגעטריבענע אַמביציעס. בקיצור, אַחוץ אַ פּאָר פּאָליטישע סקאַנדאַלען, וואָס טרעפען זיך פאָרט ביי אַלע פעלקער, און אַ חוץ די זעלטענע אַרויסטרעטונגען פון דער אָבגעשוואַכטער רעאַקציאָנערער גרופּע, האָבען די פראַנצויזען אין פראַנקרייך אין אַלגעמיין געלעבט פולקום שלום ושלוה.

מיט אַמאָל איז געקומען דער „ענין-דרייפוס“.

דאָס איז געווען גענוג, כדי אויפצורודערן דאָס גאַנצע לאַנד. ריכטיגער געזאָגט האָט דער דאָזיגער פּראָצעס ממש אויפגערייצט איין טייל פון דעם פאָלק געגען אַנדערען. עס האָבען געקעמפט צווישען זיך עלטערען און קינדער, גאַנצע משפחות, שטאָטטיילען, פאַרשטעט, גאַסען. אַנ׳אמת׳ער מאָראַלישער קריג האָט אויפגעפלאַקערט אין פיער עקען פון לאַנד. און עס האָט שוין כמעט ווי געהאַלטען ביי אַ בירגער-קריג אויף וויפיל אין איינציגע ערטער איז שוין דערגאַנגען צו שלעגערייען.

דער ענין דרייפוס! געוויס איז נישטאָ קיין איינער צווישען שוואַרצבאַרד׳ס ריכטער, וועלכער זאָל איהם האָבען פאַרגעסען. ווייל ער האָט זיך טיעף איינגעקריצט אין דער נשמה פון יעדען דערוואַקסענעם פראַנצויז. דער דרייפוס-פּראָצעס האָט פאַרווירקליכט אַנ׳אמתן וואונדער דערמיט, וואָס אין גאַנצען לאַנד, אַפילו אין די קלענסטע דערפלעך, אין די אָרימסטע הייזער, האָט יעדער איינער גענומען אַנטייל אין גרויסען קאַמף פאַר דרייפוס׳ן, אָדער געגען איהם.

און אויב צווישען שוואַרצבאַרדס ריכטער זענען אויך פאַרהאַן יונגעלייט, וואָס האָבען אַליין נישט געקאָנט מיטקעמפען אין יענער צייט, זענען זיי אָבער געוויס נישט איינמאָל איינגעוויגט געוואָרען אין זייערע קינדער-יאָהרען ביי די ערצעהלונגען וועגען די געמיינהייטען און העלדישע טאַטען פון „ענין דרייפוס“.

דער דאָזיגער פּראָצעס האָט זיך אָנגעהויבען אין יאָהר 1893, דעמאָלט ווען דער נאַציאָנאַליזם און דער מיליטאַריזם, מיט דער הילף פון די קאַטוילישע כלי קודש האָבען זיך בעמיהט אויפצוועקען אין לאַנד די ערגסטע ליידענשאַפטען, וועלכע בלייבען שטענדיג פאַרבאָרגען אין מענשענס נשמה. פון שטענדיגע יאָהרען ביז דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע זענען די קאָנסערוואַטיווע און קאַטוילישע קרייזען געווען די הערשער פון לאַנד. די רעוואָלוציאָנערען וועלכע האָבען פאַרכאַפּט די מאַכט אין יאָהר 1789, האָבען זיי פאַרטריבען פון זייערע פּאָזיציעס און צוגענומען ביי זיי אַלע פּריווילעגיעס לויט די פּרינציפּען פון דער „דעקלאַראַציע פון מענשען און בירגער-רעכט“, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען פון נאַציאָנאַלען קאָנווענט „זענען אַלע פראַנצויזען פריי און גלייך לויט זייערע רעכט“, און אין הסכם מיט דער נאַציאָנאַלער מאָטאָ: „פריהייט, גלייכהייט און ברודערליכקייט“ איז פּראָקלאַמירט געוואָרען די פולע עמאַנציפּאַציע פון די יודען, ס׳האָט מעהר נישט געקאָנט עקזיסטירען קיין אונטערשיד לויט אָבשטאַמונג אָדער רעליגיע. די יודען זענען אַזוי אַרום צוגעלאָזען געוואָרען צו מלוכה׳שע אָנגעלעגענהייטען. און אַזוי ווי זיי האָבען זיך איינגעגלידערט אין לאַנד און מקריב געווען פאַר איהם זייער בלוט און געלד, האָבען זיי ביסלעכווייז געקאָנט אויך, אַלס פראַנצויזישע בירגער, פאַרנעהמען אַלערליי פּאָסטענס און פּראַקטיצירען אָפיציעלע פונקציעס. מיט דעם ענין דרייפוס האָט מען געוואָלט, אַז יודען זאָלען פאַר דעם אַלעמען בעצאָהלען.

דער קאַפּיטאַן דרייפוס איז געווען אַ יונגער יודישער אָפיציר. ער האָט געשטאַמט פון אַ רייכער בירגערליכער משפחה און האָט געהאַט אַ עכט-פראַנצויזישע און פּאַטריאָטישע ערציהונג. איהם האָט מען עס אויסגעקליבען פאַר אַ כפרה הינדעל אין דעם אָנגריף געגען גאַנצען יודענטום. מען האָט איהם בעשולדיגט אין דעם, אַז ער האָט פאַרראַטען פראַנקרייך און איבערגעגעבען דייטשלאַנד געהיימע דאָקומענטען, וואָס האָבען אַ שייכות צו דער נאַציאָנאַלער פאַרטיידיגונג. מען האָט דערביי נישט צוגעשטעלט קיין שום בעווייזען פון זיין

(ענדע—זייט 6).

גאָלד, בלוט און פרויען.

אַ ראָמאַן פול פערסווירדיגע איבערלעבענישען און ליידענשאַפטען.

(142-טע פאָרטזעצונג.)

— זאָגט מיר, וואָס איהר ווילט מיר זאָגען! האָט אַרטור געזאָגט. מאַכט עס שנעל!

איילט אייך נישט הער באַראָן! איך קלער, אַז איהר האָט גענוג צייט.

— צייט האָב איך שוין, איך וויל אָבער זיין אַליין. איך דאַרף אייער געזעלשאַפט נישט.

— דאָס טוט מיר לייד! האָט דער אַדוואָקאַט אויסגערופען. איך ווייס, איהר האָט נישט שטאַרק ליב מיין געזעלשאַפט, דערפאַר בין איך דאָך געקומען. — גוט! איך וועל אייך צוליב טון, איך וועל אייך באַלד בעפרייען פון מיין געזעלשאַפט.

— זאָגט מיר שנעלער, וואָס איהר ווילט און געהט אייך געזונטערהייט.

— עס איז אָנגעקומען אייער אַפּעלאַציע פון ווין. דאָס געריכט האָט בעשטעטיגט דעם אורטייל.

אַרטור איז געבליבען רוהיג ביי די שרעקליכע נאַכריכט. קיין מוסקעל אין זיין געזיכט האָט זיך נישט גערוהרט. זיין געזיכטס-פאַרב האָט זיך נישט געענדערט.

— ער האָט עס ערוואַרט.

— ווען וועט מען אויספיהרען דעם אורטייל? האָט ער געפרעגט נאָך איניגע מינוט.

מען וואָלט עס באַלד אויסגעפיהרט, האָט דער אַדוואָקאַט געענטפערט. איך האָב אָבער געבעטען, אַז מען זאָל זיך נישט איילען. איך וויל, אַז איהר זאָלט זיין גרייט צום טויט.

— איך האָב שוין אויסגעהערט, וואָס איהר האָט מיר געדאַרפט זאָגען, מעגט איהר אייך געהן. האָט אַרטור געזאָגט קורץ און שאַרף.

— איך וועל אויך באַלד אַוועקגעהן, האָט נאָוואַק געענטפערט און אַרויסגענומען אַ בויגען פּאַפּיר פון קעשענע, איך מוז אָבער טון מיין פליכט און אייך צוריקגעבען אייער אַפּעלאַציע. איהר האָט געטון אַ גרויס נאַרישקייט, וואָס איהר האָט אַפּעלירט.

— צו וואָס זאָגט איהר עס מיר? איך ווייס עס אָהן אייך! האָט ער אויסגערופען פול צאָרן.

דער אַדוואָקאַט איז אָבער געבליבען רוהיג און גלייכגילטיג. ער האָט גענומען דאָס פּאַפּיר און האָט עס צוגעטראָגען אַזוי נאָהנט צו אַרטורס פּנים, אַז דאָס פּאַפּיר האָט אָנגעריהרט אַרטורס פּנים.

— זעהט אַליין, מיין הער, האָט ער געזאָגט רוהיג, און האָט אויפגעהויבען יעדעס וואָרט, בעטראַכט נאָר גוט דאָס פּאַפּיר, זעהט ווי עס איז אָנגעשריבען גאַנץ דייטליך: „דער קייזערליך-קעניגליכער אָבערגעריכט בעשטעטיגט דעם אורטייל פון בודאַפּעשטער געריכט איבער דעם געוועזענעם באַראָן אַרטור פאָן ... טיאַני“. — דאָס איז דאַכט זיך גאַנץ דייטליך.

אַרטור איז געוואָרען אַזוי אויפגערעגט איבער די נידערטרעכטיגקייט און אונפאַרשעהמטקייט, אַז ער האָט אַרויסגעכאַפּט דאָס פּאַפּיר און האָט עס אַ וואָרף געטון אויף דער ערד.

— אָט האָט איהר עס, נישטיגער אַדוואָקאַט! האָט ער ... ענטשיידונג פון אַנ׳אָבערגעריכט, אין וועלכע עס זיצען מענשען ... מעג מען טרעטען מיט די פיס! איך קאָן אייך זאָגען זעהר ווייניג, הער ... פון אייך אָבער זאָגען, אַז אייער בענעהמען אין דעם פּראָצעס און אויפפיהרונג אין דער צייט פון דעם פּראָצעס, איז געווען אַזוי נידריג, שויליך און שענדליך און אַזוי גראָב, אַז יעדער ערליכער מוז אייך שפּייען אין פּנים אַריין און אייך רופען שייגעץ און טויגעניכטס!

דער אַדוואָקאַט האָט זיך געביסען די ליפּען. ער האָט געמיינט, אַז ער וועט פאַלען פאַר איהם אויף די קניע, וועט וויינען און בעטען, ער זאָל זיך איבער איהם דערבאַרעמען און יעצט האָט ער גאָר געפונען אַ שטאָלצען מענש, וועלכער פאַראַכטעט איהם און וואַגט איהם צו זידלען.

— איך בין געקומען אייך מעלדען, אַז אין אַכט טאָג אַרום וועט מען אייך אויספיהרען, האָט דער אַדוואָקאַט געזאָגט לאַנגזאַם, ווייטער איבער וועט מען ברעכען איינער שווערד איבער אייער קאָפּ און מען וועט צערייסען אייערע בריף און אייער דיפּלאָם אַלס באַראָן. — אין צוויי טאָג אַרום וועט מען אייך אַוועקפיהרען פון דאַנען אין דער תפיסה געגערסבורג. דאָרט וואוינט יעצט דער הענקער. איך מיין, אַז איהר זענט שוין מיט איהם בעקאַנט, איהר האָט געדינט ביי איהם. עס איז מעגליך, אַז אויס פריינדשאַפט וועט ער אייך הענגען נישט אויף אַ גראָבען פלאַקסענעם שטריק, נאָר אויף אַ דין זיידען ... קעל. איך בין געקומען אייך מעלדען דאָס אַלץ, ווייל איך מיין, אַז די זאַכען זענען פאַר אייך זעהר אינטערעסאַנט.

— אונגליקליכער! געה דיר אַרויס פון דאַנען! דו האָסט דאָ גאָרנישט צו טון! האָט אַרטור אויסגערופען — אַרויס!

— איך געה באַלד אַרויס האָט דער אַדוואָקאַט געזאָגט מיט אַ שמייכל.

— געה אַרויס שוין! אין די מינוט! קיינער האָט אייך נישט געשיקט, איהר זענט געקומען פאַרלאַכען און פאַרשפּאָטען אַנ׳אונגליקליכען.

— איך בין נישט געקומען אייך פאַרלאַכען, איך בין געקומען אייך פרעגען.

— מיך נאָך פרעגען? האָט געזאָגט אַרטור מיט אַ ביטערן געלעכטער. וואָס ווילט איהר?

— איך האָב גערעכענט אַז אַ מענש אין אייער לאַגע וועט ענטפערן אַלע פראַגען וואָס מען וועט איהם שטעלען.

— האָט אייך דאָס געריכט געשיקט צו מיר?

— ניין. איך בין אַליין געקומען.

— דאַן געהט אייך און לאָזט מיך אַליין. איך האָב שוין צופיל מיט אייך.

— איך געה אַוועק. אָבער נישט ווייל איהר פאַרלאַנגט עס פון מיר, ווייל איך דאַרף געהן אין קרימינאַל-געריכט, איך דאַרף דאָרט פּונקט צו ... געזונד און פרעהליך! מיר וועלען זיך געוויס נאָך זעהען.

ער האָט זיך פאַרנייגט פאַר איהם גאַנץ נידריג און איז אַרויסגעגאַנגען. ער איז אָבער נישט געגאַנגען אין קרימינאַל-געריכט, נאָר צו זיך. קוים איז ער געקומען אַ היים און האָט זיך געזעצט נעבען שרייב-טיש, איז געקומען אַ דינער און האָט איהם געמעלדען, אַז גראַף געאָרג פון טאָפּי ... איהם רעדען. דעם אַדוואָקאַט איז עס געווען זעהר אונאַנגענעהם, וואָס גראַף ... איז יעצט געקומען צו איהם. ער האָט אָבער דאָך געהייסען זיין דינער ער זאָל איהם אַריינפיהרען.

— ווי עס ווייזט אויס, האָט זיך סטאַסאַ אָבגענאַרט, האָט ער געטראַכט צו זיך אַליין, ווען דער דינער איז אַרויסגעגאַנגען. איך בין געווען זיכער, אַז געאָרג פון טאָפּי לעבט שוין נישט.

אין די מינוט איז געאָרג אַריינגעקומען אין צימער און האָט זיך לייכט פאַרנייגט. דער אַדוואָקאַט איז אויפגעשפּרונגען און האָט איהם צוגעטראָגען אַ שטוהל.

— עס פרעהט מיך זעהר אייך צו זעהן ביי מיר, הער גראַף! האָט דער אַדוואָקאַט אויסגערופען. — ביטע זעצט אייך און זאָגט מיר, מיט וואָס קאָן איך אייך דינען?

(פאָרטזעצונג קומט.)

האָפּלאַ—מיר לעבען!

א נייע פּיעסע פון ערנסט טאָלער.—ווער איז ערווין פּיסקאַטאָר?—קינאָ און טעאַטער צוזאַמען.—א ניי וואָרט אין רעזשי-קונסט.

(א בריף פון בערלין)
— פון —
אָסיפּ דימאָוו.

דער נאָמען ערנסט טאָלער איז זעהר גוט בעקאַנט דעם יודישען פּובליקום. זיין דראַמע „הינקעמאַן“ איז געוועזען אויפגעפיהרט און האָט אַרויסגערופען אַ סך ערנסטע אויפמערקזאַמקייט. זיינע שריפטען זענען איבערזעצט אין יודיש און זיין טרויעריג לעבען, זיין שיקזאַל, זיין יאָהרען-לאַנגער זיצען אין געפענגעניש האָבען איהם געמאַכט פאַר אַנ׳אינטערנאַציאָנאַלע פיגור. עס זענען נישט אַזוי זיינע פּאָליטישע און סאָציאַלע אַנשויאונגען, ווי זיין גאַנצע פּערזענליכקייט, וואָס האָבען איהם געמאַכט אַזוי פּאָפּולער און בעקאַנט צווישען די פאַרשידענע קלאַסען פון דעם ברייטען עולם.

איצט ווערט אין בערלין געשפּילט זיין נייע דראַמע מיט אַ טשיקאַווען, ניט גאַנץ געוועהנליכען נאָמען — „האָפּלאַ — מיר לעבען“.

מיט דער דאָזיגער פּיעסע האָט זיך געעפענט דער נייער סעזאָן פון דעם בעקאַנטען „נאָלענדאָרפּפּלאַץ טעאַטער“, אונטער דער קינסטלערישער לייטונג און רעזשי פון ערווין פּיסקאַטאָר.

דער לעצטער נאָמען איז אייך גאַנץ ווייניג בעקאַנט. אָבער איך בין זיכער, אַז אין אַ גאַנץ קורצער צייט וועט דער דאָזיגער נאָמען קלינגען פּונקט אַזוי בעקאַנט און בעליבט, ווי דער נאָמען פון ריינהאַרדט, סטאַניסלאַווסקי, וואַכטאַנגאָוו.

אַ יונגער מענש, קוים 30 יאָהר אַלט — איז ער פול מיט ענערגיע, פייער, פאַנטאַזיע, קינסטלערישער אומדערוואַרטקייט. ער איז — דער ריינהאַרדט פון אונזער צייט. ער איז דער נייער מענש פון מאָדערנעם טעאַטער.

עס איז זעהר שווער צו בעשרייבען, דאָס און ווי ער האָט געמאַכט פון טאָלער׳ס דראַמע. ער האָט צוזאַמענגעגאָסען זיין אייגענעם בעגריף פון לעבען און קונסט מיט דעם בעגריף פון מחבר. ער האָט איבערגעדיכטעט טאָלער׳ס דראַמע אויפסניי, ער האָט „צוגעשריבען“, „צורעזשיסירט“ דאָס, וואָס דער פאַרפאַסער האָט פאַרגעסען צו שרייבען. ער האָט הויך און טיף געמאַכט דאָס, וואָס ביי דעם אויטאָר איז שטיל און בלאַס. פּיסקאַטאָר׳ס אַרבייט איז אונמעגליך אָבצוטיילען פון דער אַרבייט פון טאָלער. אַ גליקליך, קינסטלעריש „פּאָר-פּאָלק“.

דער אינהאַלט פון „האָפּלאַ — מיר לעבען“ איז גענומען פון די נייע פּאָליטישע פּאַסירונגען אין דייטשלאַנד. עס ענדיגט זיך די מלחמה. נייע אידעען פאַרכאַפּען די ברייטע פעלדער- און אַרבייטער-מאַסען. אָבער די רעאַקציע געווינט. מיר זעהען אין טורמע יונגע מענשען — אַרבייטער. דאָ זענען פאַראַן, צווישען אַנדערע, קאַרל טאָמאַס (די ראָלע שפּילט אַנ׳אויסגעצייכנטער יודישער שוישפּילער אַלעקסאַנדער גראַנאַך) און ווילהעלם קילמאַן. זיי זענען פאַראורטיילט צום טויט און וואַרטען אויף זייער לעצטער שעה. אָבער עס קומט די בעגנאַדיגונג. פון פרייד ווערט קאַרל טאָמאַס משוגע און מען פיהרט איהם אַוועק אין אַ סאַנאַטאָריום. קילמאַן איז אויך פריי.

אַכט יאָהר איז דער אָרימער טאָמאַס אָבגעזעסען אין אַ משוגעים-הויז און איז געזונט געוואָרען. ער איז פריי און געהט ווידער אין לעבען אַריין. אָבער — ווי אַלץ אַרום האָט זיך פאַרענדערט! זיינע אידעאַלען זענען ווייט פון פאַרווירקליכט געוואָרען, זיינע געוועזענע חברים זענען אַנדערש געוואָרען. דער הייסער רעוואָלוציאָנער קילמאַן איז איצט אַזוי לאָיאַל, אַז מען האָט איהם געמאַכט פאַר אַ מיניסטער. פיינליך איז די בעגעגעניש צווישען די צוויי געוועזענע גענאָסען. טאָמאַס טרעפט זיך אויך מיט עוואַ יאַדאַס, אַ מיידעל וואָס ער האָט ליב געהאַט. אַ קורצע נאַכט פון ליבע, „וועלכע פאַרפליכטעט צו גאָרנישט“ — ווי זי ערקלערט עס איהם גאַנץ רוהיג. טאָמאַס איז אַלץ מעהר און מעהר ענטטוישט. ער בעשליסט צו דער׳הרג׳ענען זיין געוועזענעם חבר — איצט מיניסטער קילמאַן. אָבער דאָס זעלבע ווילען אויך טון די מאָנאַרכיסטען. אין דעם מאָמענט, ווען טאָמאַס איז גרייט צו שיסען אויף קילמאַנ׳ען, ווערט דער לעצטער דער׳הרג׳עט פון אַ סטודענט-פאַנאַטיקער אַנ׳אָנגעשטעלטער פון די מאָנאַרכיסטען. טאָמאַס ווערט אָבער דאָך אַרעסטירט, און ער הענגט זיך פּונקט אין דעם מאָמענט, ווען מען איז גרייט איהם צו בעפרייען — ווייל מען האָט געכאַפּט דעם ריכטיגען מערדער פון מיניסטער.

די דאָזיגע טעמע האָט גענומען אין זיינע זעהר טאַלאַנטפולע הענט דער יונגער רעזשיסער ערווין פּיסקאַטאָר און האָט פאַרוואַנדעלט טאָלער׳ס דראַמע אין אַ ברייטע און טיף דערשיטערנדיג בילד.

פּיסקאַטאָר׳ס אויפפיהרונג איז אַ ניי וואָרט אין טעאַטער-קונסט. געוואַגט, פאַנטאַסטיש, אָריגינעל, כמעט פרעך. פּיסקאַטאָר האָט קיין מורא נישט געהאַט אויסצונוצען אַלע מיטלען, וועלכע ער האָט נאָר געהאַט אונטער זיין האַנד. דאָס שענסטע, דאָס געוואַגסטע און דאָס געלונגענסטע וואונדערבאַרע מישונג פון קינאָ און טעאַטער, וועלכע פּיסקאַטאָר האָט אַריינגעבראַכט אין דער דאָזיגער פאָרשטעלונג. שוין פריהער האָבען פאַרשידענע רעזשיסאָרען אויף פאַרשידענע בינען פּראָבירט צוזאַמענבינדען קינאָ מיט טעאַטער-קונסט. אָבער מען מוז זאָגען, אַז אַלע פאַרזוכען אויף דעם געביט זענען געווען נישט ערפאָלגרייך. קינאָ איז געבליבען קינאָ, און טעאַטער — טעאַטער. צום ערשטען מאָל האָב איך געזעהן און — נאָך מעהר געפיהלט, אַז אַזאַ צוזאַמענגוס איז מעגליך, איז נויטיג, איז שוין פאַרהאַן! און טאַקע פאַרוואָס דען נישט? מוזיק האָט זיך דאָך שוין לאַנג צוריק צוזאַמענגעמישט מיט דער דראַמאַטישער קונסט. מיר מערקען עס גאָרנישט. אַזוי שטאַרק איז עס צוזאַמענגעוואַקסען. און מוזיק איז דאָך פון ערשטען טאָג צוזאַמען מיט׳ן קינאָ. מיר קענען זיך גאָר נישט פאָרשטעלען אַ קינאָ-פאָרשטעלונג אָהן מוזיקאַלישער בעגלייטונג. זי איז טויט.

אָט זעהט איהר קינאָ-בילדער — זעהר קלוג, ביטער-סאַטיריש צוגעפּאַסט און צוגעשפּיצט. און באַלד אין נעכסטען מאָמענט רעדט דער שוישפּילער אויף דער ביהנע — דער זעלבער, וועמען איהר האָט נאָר-וואָס געזעהן אויפ׳ן לייוואַנט. און ווידער איז קינאָ. און ווידער רעדט מען. און באַלד האָט איהר קינאָ און דראַמאַטישע פאָרשטעלונג גלייכצייטיג. דורך די שאָטענס פון קינאָ זעהט איהר לעבעדיגע שאָטענס פון די שוישפּילער און הערט שטימען, וועלכע גיסען זיך צוזאַמען מיט דער מאָדערנער ציטערנדיגער, וויברירענדיגער מוזיק פון עדמונד מייזעל.

שאָטענס, סילועטען, קינאָ, מוזיק, מאַנץ און אַפילו קופּלעטען-געזאַנג — אַלצדינג ניצט אויס דער זעהר און זעהר בעגאַבטער רעזשיסער. און מיט וואָס פאַר אַ טאַקט, מיט וואָס פאַר אַ געפיהל פון מאָס און האַרמאָניע איז דאָס אַלץ געמאַכט! קיין איין לאַנגווייליגער מאָמענט, קיין איין-איינציגע „נודנע“ סעקונדע. אַלצדינג פליסט, בעוועגט זיך און האָט אַ בעשטימטען צוועק און ציל — אויסדריקען דעם ריטם פון אונזער צייט.

און צום שלוס פון דער גרויסער, ערשיטערנדיגער פאָרשטעלונג איז דער דאָזיגער צוועק דערגרייכט. איהר פיהלט די וויברירונג פון מאָדערנעם לעבען. איהר זעהט קלאָרער און פאַרשטענדיגער דאָס לעבען. איהר געהט אַרויס פון טעאַטער קליגער און גייסטרייכער. דאָס האָט מיט אייך געמאַכט דער נייער קינסטלער פון טעאַטער, דער נייער שטערן אויף דעם איינזאַמען הימעל פון רעזשי-קונסט — ערווין פּיסקאַטאָר.

איך האָב זיך נישט געקאָנט צוריקהאַלטען און האָב איהם געשריבען אין אַ פּאָר בעגייסטערטע שורות. אויסמאָרגען האָב איך בעקומען אַנ׳ענטפער: „איך דאַנק אייך אַ סך מאָל פאַר אייערע ליבענסווירדיגע צייל, וועלכע האָבען מיר געבראַכט אַנ׳אויסערגעוועהנליכע פרייד. איך בין שוין ווידער טיף פאַרטיפט אין פאָרבערייטונגען פאַר אַ נייער פּרעמיערע“ א. א. וו.

אַלזאָ, מיר וועלען ווידער אַ פּיסקאַטאָר-פאָרשטעלונג — און אָהן צווייפעל אַ נייע קינסטלערישע פרייד, אַ זעלטענער גענוס פון אמת׳ער קונסט.

דער סענסאַציאָנעלער מעטש פון ווינער „הכח" מיט ל. ק. ס. אין לאָדז.

ביז 8000 צושויער אויפ׳ן ספּאָרט-פּלאַץ.—די ערשטע 40 מינוט האָבען זיך געענדיגט מיט 0:0. די אַנדערע שפּיל-העלפט האָט געבראַכט אַן׳איבעראַשענדען רעזולטאַט—4:1 לטובת „ל. ק. ס." — „הכח" וועט נאָך אין לאָדז געבען אַ רעוואַנזש-מעטש.

דער „הכח"-פיהרער ד״ר באַהר ווענען נעכטיגען דורכפאַל.

די סענסאַציע פון לאָדז איז נעכטען געווען דער מעטש פון ווינער „הכח" מיט׳ן לאָדזער ספּאָרט-קלוב „ל. ק. ס.". אָבער נאָך גרעסער איז געווען די סענסאַציע צוליב׳ן רעזולטאַט פונ׳ם מעטש.

דער נצחון פון „ל. ק. ס." איבער דער רענאָמירטער און שטאַרקער יודישער מאַנשאַפט איז געווען אונערוואַרטעט און איבעראַשענד אַפילו פאַר די געשוואוירענע אָנהענגער פון לאָדזער ספּאָרט-קלוב.

• • •

מיט וואָס ערקלערט זיך דער דורכפאַל פון ווינער „הכח"?

די, וואָס געדענקען די אויסגעצייכענטע ווינער יודישע פוטבאָל-שפּילער פון די פריהערדיגע מעטשען אין לאָדז, האָבען זיי נעכטען אויפ׳ן קאַמפּס-פּלאַץ פּשוט נישט דערקענט. שוין אין די ערשטע 40 מינוט, וואָס האָבען זיך געענדיגט מיט רעמי (0:0), האָבען באַוויזען, אַז ס׳איז נישט דאָס, וואָס געווען. מען האָט ביי דער „הכח"-מאַנשאַפט באַמערקט אַ שטאַרקע מידקייט, שוין נישט רעדענדיג וועגען דעם, וואָס אַכט בעסטע שפּילער פון דער ווינער יודישער מאַנשאַפט האָבען געפעהלט — זיי זענען געבליבען אינ׳ם לאַנד פון די דאָלאַרען — אין אַמעריקאַ. דאָך איז דער ענד-רעזולטאַט געווען אונערוואַרטעט. אמת, „ל. ק. ס." האָט געהאַט אויפ׳ן פעלד איהרע בעסטע כחות, זיי האָבען געשפּילט שטאַרק אַמביציעז, זיי קענען בעסער דעם פּלאַץ, זענען געווען אויסגערוהט און אַ דאַנק די ביז-אַהעריגע אויפטריטען פון „הכח" זענען זיי שוין גאַנץ גענוי באַקאַנט מיט זייער טעכניק און אופן פון שפּילען. אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם אַלעם, האָט זיך געפיהלט, אַז דאָס איז אָבער נישט דער ריכטיגער פּשט, אַז עפּיס קומען דאָ אַנדערע מאָטיווען אין באַטראַכט...

דער פאָרטרעטער פון „לאָדזער טאָגעבלאַט" האָט זיך דערום באַלד נאָכ׳ן מעטש געווענדעט צום לייטער פון ווינער „הכח", ד״ר באַהר, כדי צו דערוויסן זיך זיין אויטאָריטעטע מיינונג וועגען דעם סענסאַציאָנעלען אויסגאַנג פונ׳ם מעטש.

קיין באַזונדערע קאָנסטערנאַציע איז ביי דעם „הכח"-פיהרער נישט געווען צו באַמערקען. עס האָט זיך בעקומען דער איינדרוק, אַז פאַר ד״ר באַהר איז דער רעזולטאַט נישט געווען קיין גרויסער סורפּריז. ד״ר באַהר האָט אונז ערקלערט:

— אונזער טויערמאַן ה׳ האַלמאָס איז מיט אַ טאָג פריהער, אין וואַרשאַ אויפ׳ן מעטש מיט „לעגיאַ", שווער פאַרוואונדעט געוואָרען. היינט איז ער געווען קראַנק. מיר האָבען אָבער קיין פאָרטרעטער אויף זיין אָרט נישט געהאַט און דאָס איז די סבה פונ׳ם היינטיגען איבעראַשענדען אויסגאַנג פונ׳ם מעטש. פון די 4 גאָלען, וואָס „ל.ק.ס." האָבען געשאָסען, איז בלויז איינער געווען אַ פאַרדינטער; די איבעריגע 3 גאָלען האָבען לייכט געקענט ווערען אָפּגעשלאָגען, פונ׳ם קראַנקען טויערמאַן האָבען מיר דאָס אָבער נישט געקענט פאַרלאַנגען...

אונזער מאַנשאַפט — האָט ד״ר באַהר ווייטער ערקלערט, — איז אַ יונגע, אָבער זי שפּילט זעהר בראַוו. דער אמת׳ער מבין פון פוטבאָל-שפּיל האָט זיך אויך היינט געקענט איבערצייגען, אַז דאָס שפּיל פון אונזערע הפּועל׳ער איז געשטאַנען אויף אַ הויכער מדרגה, כאָטש זיי זענען געווען מיד פון דער רייזע און פונ׳ם מעטש אַ טאָג פריהער אין וואַרשאַ. שטענדיג קען מען נישט געווינען. פיר מאָל האָבען מיר שוין געשפּילט אין לאָדז און געזיגט. מיר וועלען אין גיכען דאָ נאָכאַמאָל שפּילען און, זייט זיכער, מיר וועלען ווידער זיגען.

— אחא —

• • •

אַרום 2 אַ זייגער איז שוין געווען אַן׳אויסערגעוועהנליכער געדראַנג ביי די קאַסעס. די טראַמוואַיען נומער 17 זענען געווען געפּאַקט מיט מענשען, מ׳האָט זיך אָנגעהאָנגען אויף די טרעפּלעך און ווי ס׳האָט זיך נאָר געלאָזט. די טראַמוואַי-דירעקציע האָט צוגעשיקט אויך איינציגע טראַמוואַיען נומער 8, וועלכע זענען געווען נישט ווייניגער געפּאַקט. אויטאָ׳ס און דראָזשקעס זענען געקומען אין די הונדערטער.

צווישען עולם האָט מען געזעהן זעהר פיל, וועלכע אינטערעסירען זיך זעהר ווייניג מיט ספּאָרט, נאָר זיי זענען געקומען זעהן דעם באַריהמטען... יידישען קלוב. יודען מיט בערד, סוחרים און מענשען פון אַ גאַנץ יאָהר האָבען זיך געדרוקט ביי די קאַסעס און געווען גליקליך, ווען זיי האָבען שוין דעם בילעט געהאַט אין האַנד.

דער ספּאָרט-פּלאַץ איז געווען געדיכט פּעזעצט. ביז אַכט טויזענד פּערזאָן זענען געקומען צוקוקען דעם מעטש.

די ערשטע ערשיינט די דרוזשינע פון „ל. ק. ס.", וועלכע ווערט אויפגענומען מיט רוישענדע אָוואַציעס. אַ באַזונדערע בעגײַסטערטע אויפנאַהמע קריגט די „הכח"-מאַנשאַפט, אָנגעטאָן אין בלאָה-ווײַסע העמדלעך.

נאָך די באַגריסונגען פון ביידע קאַפּיטאַנען הויבט זיך אָן דאָס שפּיל. גלייך אין די ערשטע מינוטען ווײַזט ל. ק. ס., אַז איהר מאַנשאַפט האָט לעצטענס געמאַכט גוטע פאָרטשריט. אָבער „הכח" באַזיצט מעהר טעכניק, שעהנע קאָמבינאַציע. די „הכח"-לייט גרייפען אָן. אָבער די אַמביציעזע „ל. ק. ס."-לייט שלאָגען כסדר אָב די אָנגריפען. אָט שפּילט מען שוין 25 מינוט, אַ האַלבע שעה און — גאָרנישט. קיין איין „גאָל" נאָך נישט געשאָסען. ל. ק. ס. קומט אַלץ מעהר צום וואָרט און שטעלט אַ רייה דראָהענדע מאָמענטען פאַר׳ן טויער פון „הכח". „הכח" ווערט זיך גלענצענד. אָבער קיין „גאָל" איז נישטאָ. די שטימונג ביים פּובליקום ווערט אָנגערעגטע, קענטיג אַ קליינע ענטוישונג. דער ריכטער מײַסט אָב די פּויזע בײַ 0:0.

• • •

בעת דער פּויזע ווערען געמאַכט אַ רייה געוועטען, די גרעסטע מעהרהייט גלויבט דאָך, אַז „הכח" וועט זיגען. מ׳באַאונרוהיגט זיך דעריבער, ווען די דרוזשינעס פאַרנעהמען צײַט מיט מאַכען אַ פאָטאָגראַפישע אויפנאַהמע, און דער קאַפּיטאַן פון „ל. ק. ס." דערלאַנגט אַ בוקעט בלומען דעם פיהרער פון „הכח" ד״ר באַהר. זאָלען זיי שוין שפּילען, מורמעלט מען פון אַלע זײַטען.

די צווייטע העלפט הויבט זיך אָן. ס׳באַמערקט זיך גלײַך, אַז די „הכח"-לייט זענען מיד, אָפּגעשוואַכט, בעת ל. ק. ס. איז נאָך מונטערער און קאַמפּס-לוסטיגער, ווי פריהער. דאָך ווײַזט „הכח" אַרויס אַ שעהנע טעכניק. דער קאַמף קומט על פּי רוב פאַר פאַר׳ן טויער פון „ל. ק. ס.". דאָך פליהט דער באַלעם גאַנץ אָפט פאַר׳ן טויער פון „הכח". פאַר אַ האַנד מצד אַ „הכח"-יאַגער דיקטירט דער ריכטער אַן׳עלף-מעטער-שאָס, וואָס ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַ „גאָל". דאָס גאַנצע פּובליקום אַפּלאָדירט די לאָדזער.

דער שטאַנד 1:0 פאַר „ל. ק. ס." דויערט שוין נישט לאַנג. אין אַ מינוט שפּעטער שיסט „ל. ק. ס." אַ צווייטען „גאָל", וואָס ווערט אויפגענומען מיט נאָך גרעסערע אַפּלאָדיסמענטען.

דאָ מוז מען אונטערשטרייכען, אַז הגם די יודישע צושויער האָבען געוואָלט זעהן דעם נצחון פון „הכח", אָבער איבערצייגענדיג זיך, אַז ל. ק. ס. שפּילט גוט, האָבען זיי גערן אַפּלאָדירט די לאָדזער.

אין 8 מינוט שפּעטער קומט אַ דריטער „גאָל" פאַר ל. ק. ס.

„הכח" האָט איניגע גלענצענדע געלעגנהייטען, אָבער נעמט הינקט אויס טער אויף אַ פוס און איז נישט אין דער לאַגע זיי אויסצונוצען.

אַ חוץ דער מידקייט האָט „הכח" בכלל אַ זעהר נישט גליקליכען טאָג. אַפילו דאָס קריסטליכע פּובליקום וואונדערט זיך.

ענדליך שיסט „הכח" פון שטראָף-שאָס דאָס ערשטע טויער. ל. ק. ס. שיסט אָבער נאָך אַ 4. טויער און מיט׳ן רעזולטאַט 4:1 פאַר ל. ק. ס. ווערט פאַרענדיגט דער מעטש.

יעדער מוז מודה-זיין, אַז נישט-קוקענדיג דערויף, וואָס „הכח" האָט פאַרשפּילט, האָט ער באַוויזען אַ פיל-בעסערע טעכניק, ווי „ל. ק. ס.

די דאָזיגע מפּלה, נישט אינגאַנצען קיין פאַרדינטע, דאַרף אָבער זיין אַ לעהרע פאַר „הכח".

ערשטענס טאָר מען אַ יונגע, אַפילו אַ בראַווע מאַנשאַפט נישט צופיל לאָזען אָנשטרענגען זיך דורך טאָג-טעגליכע מעטשען; צווייטענס, טאָר מען נישט אונטערנעמען קיין טורנע, אָהן צו פאַרזעהן זיך מיט אַ רעזערוו-טויערמאַן און אַנדערע נויטיגע רעזערוון.

• • •

אַ גאַנצען אָוונד ביז שפּעט אין דער נאַכט האָבען די טעלעפאָנען פון אונזער רעדאַקציע נישט גערוהט. פון אַלע קרייזען האָט מען אָנגעפרעגט וועגען רעזולטאַט, וואָס האָט אַלעמען שטאַרק פאַרחדוש׳ט.

אוי, „הכח"...

פון גראַף קאַלי.

געוואַלד „הכח"! געוואַלד „הכח",
ווי זשע איז דאָס פאָרגעקומען,
פון אַמאָליגע טריאומפען.
פון די לאָרבער-קרענץ און בלומען.

פון דעם אַלטען שטאָלץ און גרויסקייט
קלינגט כמעט, ווי אַ לעגענדע!
עפּעס דוכט זיך, אַז דער דאָלאַר
האָט געמאַכט פון דיר אַן׳ענדע.
ס׳האָט דער דאָלאַר, פּונקט ווי דלילת,
דיינע לאָקען אָבגעשוירען
און דיין אַלטען שטאָלצען כח
האָסטו פּלוצלונג, ווי פאַרלוירען...

וואוי-זשע איז דיין שטאָלצע פוסעל,
וואָס פּלעגט קאָפּען, וואָס פּלעגט הויבען,
אַז די גרעסטע שונא ציון
פּלעגען בענשען דיך און לויבען...
חבר געמעס, חבר געמעס
קענסטו ווירקליך שוין נישט נעמען?...
אוי אַפילו איך, גראַף קאַלי
הויב זיך פּשוט אָן צו שעמען...
און דעריבער פאָלג מיין עצה,
נאָך די אַלע גוטע זאַכען,
הער אויף טראַכטען פון דאָלאַרען
וועסטו זיכער בעסער מאַכען.

ווייסער זאַל
„מאַנטיפּעל"
זאַכאַרזשאַ 43.
„אַררט"
אַרטיסטישער קאַבאַרעט-טעאַטער
הײַנט און פאָלגנדע טעג
גרויסע פּראָגראַם
„גלאַט כשר"

נאַכט-דיזשור אין די אַפּטייקן

קאַנטראָל-פערזאַמלונגען פון רעזערוויסטען.

ווער דאַרף זיך היינט מעלדען?

(ג) דאָס מיליטעריש-פּאָליציאַנישע ביוראָ ביים מאַגיסטראַט מאַכט בעקאַנט, אַז עס קומען פאָר די קאָנטראָל-פערזאַמלונגען פאַר רעזערוויסטען און לאַנד-שטורם מיט געוועהר (קאַט. A, C און C 1) פון די יאָהרגענג 1898, 1901 ווי אויך יענע שרעגאָוויצעס פון 1887, 1899, 1901, 1898 און 1890, וואָס האָבען זיך געדאַרפט שטעלען צו די קאָנטראָל-פערזאַמלונגען אין די יאָהרען 1925-6 און צוליב פערשידענע סבות האָבען זיי דאָס נישט געטון.

היינט, מאָנטאַג, דעם 31-טען אָקטאָבער דאַרפען זיך צושטעלען (פּ. ק. או. 1) אין דער קאָמיסיע נומער 1 (לעשנאַ 7-9) יאָהרגאַנג 1887 פון 14. קאָמיסאַריאַט פון M ביז Ż.

יאָהרגאַנג 1887 פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 קאָמיסאַריאַט מאָרגען, דעם 31. אָקטאָבער—U, W און Ż.

אין די קאַשאַרען (קאָנסטאַנטינער 81, יאָהרגאַנג 1899 היינט דעם 31טען אָקט. פון 7. קאָמיסאַריאַט —O ביז S.

יאָהרגאַנג 1899 פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11. קאָמיסאַריאַט —Ma ביז Mn.

די קאָנטראָל-פערזאַמלונגען הויבען זיך אָן 9 פריה. מען דאַרף מיטנעהמען מיליטערישע ביכלעך, דעמאָביליזאַציע-קאַרטע א. א. שטעלען דאַרף מען זיך פּינקטליך אין דער צייט.

קופּאָן № 90
אויף אומזיסטע יורידישע עצות.
דער באַזיצער פונ׳ם דאָזיגען קופּאָן קען באַקומען אומזיסט יורידישע עצות דורכ׳ן יורי-קאָנסול פון אונזער רעדאַקציע.
גילטיג היינט, מאָנטאַג, ד. 31. אָקטאָבער פון 8—9 אָוו.

רעגיסטראַציע פון יאָהרגאַנג 1907

(ג) אויפ׳ן גרונד פון אויסמאָנג פון׳ם מיליטער-פּאָליציי, האָט דער רעגירונגס-קאָמיסאַר פון שטאָט לאָדז פאַראָרדנט אַ רעגיסטראַציע פון יאָהרגאַנג 1907. גלייכצייטיג דאַרפען זיך אויך מעלדען די באַטרעפענדע וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין די יאָהרען 1905, 1906, וועלכע האָבען זיך נישט רעגיסטרירט אָדער זענען נישט געשטאַנען פאַר אַ פּאָבאָר-קאָמיסיע.

צו די פּאָבאָר-קאָמיסיעס דאַרפען זיך מעלדען די, וואָס וואוינען אין לאָדז זינט׳ן 16. נאָוועמבער ביז 23. דעצעמבער, און אויך די יענגען, וואָס וואוינען צײַטווײַליג אין לאָדז און וועלכע קענען נישט צוליב פאַרשידענע סבות זיך שטעלען צו דער קאָמיסיע אין דער געגענט, אין וועלכע זיי וואוינען באַשטענדיג.

די רעגיסטראַציע וועט פאָרקומען לויט פאָלגענדען סדר: 1. קאָמיסאַריאַט 16 נאָוועמבער די לעטערס פון A ביז Ł, דעם 17 פון M ביז Ż.

2-טער קאָמיסאַריאַט דעם 18. נאָוו. פון A ביז Ż.

3-טער קאָמיסאַריאַט דעם 19. נאָוו. פון A ביז G, 21-טען פון H ביז O, דעם 22-טען פון P ביז Sz, דעם 23. פון T ביז Ż.

4-טער קאָמיסאַריאַט דעם 24. נאָוו. פון A ביז Ł, 25-טען פון M ביז Ż.

5-טער קאָמיסאַריאַט דעם 26. נאָוו. פון A ביז Ch, דעם 29-טען פון I ביז P, דעם 30-טען פון R ביז Ż.

6-טער קאָמיסאַריאַט 1. דעצעמבער פון A ביז Ż.

7-טער קאָמיסאַריאַט 1-טער דעצעמב. פון A ביז F, 2-טער דעצעמבער פון G ביז P, 3-טער דעצ. פון R ביז Ż.

8-טער קאָמיסאַריאַט, 5-טער דעצעמבער פון A ביז M, 6-טער פון — N ביז Ż.

9-טער קאָמיסאַריאַט, 7-טען דעצעמבער פון A ביז Ż.

10-טער קאָמיסאַריאַט, 10-טן דעצעמבער פון A ביז Ż.

11-טער קאָמיסאַריאַט, 13-טער דעצעמבער פון A ביז P, 14-טער — פון R ביז Ż.

12-טער קאָמיסאַריאַט, 14-טער דעצעמבער, פון A ביז M, 15-טער פון N ביז Ż.

13-טער קאָמיסאַריאַט, 15-טער דעצעמבער פון A ביז K, 16-טער פון L ביז Ż.

14-טער קאָמיסאַריאַט, 17-טער דעצעמבער פון A ביז Ł, 19-טער — פון M ביז Ż.

יאָהרגאַנג 1906

קאָמיסאַריאַטן 1, 2, 3, 4, 5, 6 און 7 דעם 20. דעצעמבער.

קאָמיסאַריאַטן 8, 9 און 10 דעם 21. דעצעמבער.

קאָמיסאַריאַטן 11, 12, 13 און 14 דעם 21. דעצעמבער.

יאָהרגאַנג 1905

קאָמיסאַריאַטן 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 דעם 22. דעצעמבער.

קאָמיסאַריאַטן 8, 9, 10, 11, 12, 13 און 14 דעם 23. דעצעמבער.

די, וואָס שטעלען זיך צו דער רעגיסטראַציע מוזען מיטברענגען מיט זיך אַ פּאַס מיט אַ פאָטאָגראַפיע אָדער עפּעס אַ אַנדער דאָקומענט. צו די קאָמיסיעס מוזען זיך אויך שטעלען די, וואָס האָבען „אַ קאַרטע פּאָבאָרוי". אויב זיי האָבען נישט קיין אויסלענדישן פּאַס פון אַ פרעמדער מלוכה. די, וואָס וואוינען אין אויסלאַנד מוזען זיך מעלדען ביי די קאָנסולאַטען.

די לויה פון דיר. שווייצער ז״ל.

דער טויט פון דיר. שווייצער ז״ל האָט אין לאָדז אַרויסגערופען אַ געפיהל פון טיפען טרויער. מאַסען מענשען האָבען זיך באַטייליגט אין דער לויה, וואָס האָט זיך געצויגען איבער די גאַסען פון שטאָט צום בית-עלמין. אַרום אָרון האָבען די שילער פון מיטעל-שולען געבילדעט אַ שפּאַלער איבער דער לענג פון דער אַלעע, פון בית-עלמין און די תלמידים האָבען דעם אָרון אַרײַנגעטראָגען אויף די אַקסלען אין דער טהרה-שטוב. אין שוהל האָט דעם נפטר מספּיד געווען יאַראָשינסקי, אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג פון דער שוהל. דערנאָך האָבען מספּיד געווען אַ לעהרער אין נאָמען פון די לעהרער, אַ תלמיד אין נאָמען פון די שילער און ד״ר סאָרגע. חזן ה׳ אַלטערמאַן האָט געמאַכט אַ אל מלא רחמים.

ביים קבר האָט ה׳ פוקס גערעדט אַ פּאָר וואַרימע ווערטער און נאָכדעם ווי ה׳ אַלטערמאַן האָט ווידעראַמאָל געמאַכט אַ אל מלא רחמים איז דער אָרון אַראָפּגעלאָזט געוואָרען אין קבר.

תנצב״ה.

טעאַטער „פילהאַרמאָניע"
נאַרוטאָוויטשאַ 20.
אַננאַ און היימאַן יאַקאָבאָוויטש
20-יעהריגער יובילעאום
משה-דיר מאַכאַראָווסקי
פּרעמיערע!!!
דער רבי האָט געהייסען פרעהליך זיין

זאַל פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטש
— .20 —
גאַסטראָלען פון די באַליבטע אַמעריקאַנער געסט
אַננאַ און היימאַן יאַקאָבאָוויטש
היינט מאָנטאַג, דעם 31. 9 אָוו. גרויסע פּאָפּולערע פּרייזן
פון 1 זל. ביז 2,50 גר.
איין פלאַמען פון ליבע
אַנאָנס! די נעכסטע פּרעמיערע: דער רבי האָט געהייסען פרעהליך זיין

פון דרייפוס ביז שווארצבארד.

(ענדע פון זייט 4).

ווערראט. און דא איז געשעהן א שווערליכער פאקט. דער רעאקציאנערער און אנטיסעמיטישער גענעראל-שטאב האט מיט דער הילף פון אייניגע מעליציקער אליין פאבריצירט פאלשע דאקומענטען און האט זיי פערעפענטליכט אלס כלומרשט אויטענטישע און אויפן סמך פון די דאזיגע דאקומענטען האט דער קריגס-געריכט אין רען פערמשפט דרייפוסן. נאך אזא געזעצלאזען און חילוקדליכען פראצעס איז דרייפוס דעגראדירט געווארען פון זיינע מיליטערישע טיטלען און פערשיקט געווארען אויף אייביגע יאהרען. און פון דער צייט, ווען דער פראצעס פון מלוכה-פערראט איז פערוואנדעלט געווארען אין אן אנטיסעמיטישען ענין, האט זיך די עפענטליכע מיינונג אין לאנד צעטיילט אויף צוויי צמלען, וועלכע האבען איינע די אנדערע העפטיג בעקעמפט. אין איין לאגער האבען זיך געפונען די יעניגע, וואס האבען שטענדיג געקעמפט פאר אלע פרייהייטען — פרייהייט פון געוויסען, פון געדאנק, פון גלויבען. אין צווייטען לאגער האבען זיך קאנצענטרירט די חסידים פון פינסטערניש און אומחיסענקייט, די, וואס האבען שטארק געבענקט נאך דעם מיטעלאלטער. נאך די צייטען פון דער אינקוויזיציע. ווען מען האט אויפן שטילען פייער געברענט די יודען אויף די שייטערהויפענס צוליב דעם חטא פון אפיקורסות אדער אלס „נקמה פאר קריסטוס'ן".

די בעסטע קרייזען פון דער פראנצויזישער אינטעליגענץ, פון עמיל זאלא ביז זשארזש קלעמאנסא, ארייגרעכענענדיג סעווערין, סעבאסטיאן פאר און פויקענדער אנדערע, ווי פאלקאווניק פיקאר, זשאן זשארעס, פראנסיס-דע-פרעסאנסע — זיי אלע האבען בעקעמפט די אנטיסעמיטישע שאוויניסטען, מיט וועלכע עס האט אנגעפיהרט עדואר דריומאן. אין אייניגע געגענדען און אפילו אין פאריז גופא, איז דערגאנגען צו בלוט-פערגיסונג. בעת דרייפוס איז אין קייטען אפגעפיהרט געווארען אין נײַ-קאלעדאניען, איז אין א אלזשיר פארגעקומען אנ'אמתער אויפשטאנד מיט פיל יודישע קרבנות. באלד אבער האט דער גרויסער שריפטשטעלער עמיל זאלא צעדעקט די געמאכטע פעלשונגען און ווענען דעם געמעלדעט דער עפענטליכקייט פון דער גאנצער וועלט זיין בעריהמטער אפענער בריף „איך בעשולדיג" האט ארויסגערופען אנ'אומגעהויערע אויפרעגונג און געפיהרט צו נייע גאסען-קאמפען. נישט קוקענדיג אויף אלע דראהונגען און אויף די געריכטס-פערפאלגונגען צוליב דער פערעפענטליכונג פון דעם בריף, האט זאלא פארטגעזעצט מוטיג זיין קאמף. ער איז געווארען דער צענטער פון דער פערביסענסטער שנאה, אבער צוגלייך אויך פון הייסעסטער פערעהרונג. וויל שפעטער האט ער געפונען ביים גאנצען פראנצויזישען פאלק, ביי זיינע בעסטע און גרעסטע לייט, ווי אנאטאל פראנס און ווי דער גרעסטער יוד פון זיין דור, בערנארד לאזאר. פינף יאהר פון קאמף, פינף יאהר, פון פראטעסטען, פינף יאהר פון אינערליכע רייסערייען האבען סוף כל סוף געבראכט צו א רעוויזיע פון פראצעס, שפעטער צו דער בעגנעדיגונג און נאכדעם צו דער רעהאביליטירונג פון בעשיידענעם יודישען אפיציר דרייפוס. וועלכער איז ענדליך אנערקענט געווארען פאר אונשולדיג.

דער אנטיסעמיטיזם האט גישט בעוויזן אויפצוהויבען זיך נאך דעם טויט-קלאפ, וואס ער האט בעקומען. דרומאנ'ס צייטונג „דאס פרייע ווארט" פלעגט נאך ווייטער ערשיינען, בעשימפענדיג טאג-טעגליך די יודען. דאס האט אבער בלויז געפראכט דערצו, וואס די אמת'ע גרויליהרור זענען געווארען נאך היימישע פאר מוחדלשע פון יודענטום. די יודען האבען גענאסען אזוי אפטעמען און דער אוים גאלדנעמשע אטמאספערע און ווייטער פארטזעצען זייער פרידליך לעבען.

די צוועלף ריכטער, וואס וועלען משפט'ן שווארצבארד'ן, וועלען זיך עם דערמאהנען. זיי וועלען זיך אויך דער מאהנען אן דער טראדיציע פון טאלעראנץ, וועלכע איז געווארען אנ'אייגענשאפט פון אלע פאליטישע פראצעסען, וואס קומען פאר אין פראנקרייך אין משך פון די לעצטע דרייסיג יאהר. די טבע פון א פראנצויז איז, וואס ער האט ליב פאליטיק. וועלכע ער פערשטעהט אפילו אומבעוואוסטזיניג און זיין, ווי גע-הערט אפצושאצען. ער ווערט אויף אזוי פיל פערלאפט דורך דער פאליטיק, אז בעת די וואהלען, למשל, קאן מען זעהן זעלטען טרעפען א מענשען אין די קלענסטע דערפער, אזוי גוט ווי אין די גרעסטע שטעט, וועלכער זאל נישט אריינגעצויגען ווערען מיט דער גרעסטער לייהענשאפט אין פאליטישען קאמף. און אזוי ווערט א פראנצויז אויפגערעגט, ווען ער דארף משפט'ן איבער א פערדרעכען, וואס איז פערבונדען געווארען נישט צוליב לייהענשאפט אדער געלד-נוצינקייט, נאר צוליב אידעאליסטישע, צוגאל ערהאפענע און אפטמאל פערנייליכע און לאנדישע מאטיווען.

פיל עהנליכע פראצעסען זענען אין משך פון די לעצטע יאהרען פארגעקומען אין פראנצויזישען געריכט. פאר דער מלחמה איז פריינעשפראכען געווארען מאדאם קאיא, די פרוי פון געוועזענעם פרעמיער-מיניסטער, וועלכע האט דערשאסען א פאליטישען פיינד דערפאר, וואס ער האט זי עפענטליך בעשמוצט; נאך דער מלחמה האט מען פריינעשפראכען דעם מאנארכיסט ראאל ווילען, וועלכער האט דערשאסען דעם סאציאליסטישען פיהרער זשאן זשארעס. מען האט גערעכענט, אז ער איז שוין גענוג אפגעקומען זיינס, נאכדעם, ווי ער איז פינף יאהר אפגעזעסען אין געפענגנקשפט. זשערמען בערטאן, א יונגע פרוי, וואס האט געוואלט זיך נוקם זיין פאר זשארעס'ן און הרג'ענען דעם פיהרער פון די מאנארכיסטען מאריוס פלאטא, איז פריינעשפראכען געווארען נאר א גלענצענדער פערטיידיגונגס-רעדע פון אנרי טארעס, דער זעלבער, וואס האט פערטיידיגט שווארצבארד'ן. דאחנלייכען זענען בעפרייט געווארען צוליב דער איבערלויפיגער מוטהילף פון גרויסען אדוואקאט אנרי טארעס די רעוואלוציאנערען, וועלכע זענען בעשולדיגט געוועזען אין א פערשווערונג געגען דער מלוכה זיכערקייט. און אויך דער קאמוניסט פערנאנדאן, וועלכען מען האט ערשט נישט לאנג בעשולדיגט אין הרג'ענען פאשיסטען. האט צו פערדאנקען זיין בעפרייאונג דעם טאלענט פון אנרי טארעס. ערשט פאר דריי וואכען איז דער גרוזינער מאראפאשווילי, וועלכער האט צוליב רייןעפאליטישע סבות הרג'עט א צווייטען גרוזינער וועשאפעלא, פע-פרייט געווארען דורך די פאריזער געשוואוירענע ריכטער.

אין אזא אטמאספערע איז געקומען שווארצבארד'ס פראצעס.

ווי דער ליובאוויטשער רבי האט בעקומען אנ'ערלויבניש ארויס-צופאהרען פון רוסלאנד?

ווי שוין געמעלדעט, איז פאריגע וואך דער ליובאוויטשער רבי אנגעקומען קיין ריגא, איהם האבען גלייך בעזוכט פארשטעהער פון דער ריגער און אויסלענדישער פרעסע, וועלכע האבען זיך געווענדעט צו איהם, ער זאל זיך מיט זיי טיילען מיט זיינע איינדרוקען וועגען זיין לעבען אין סאוויעט-רוסלאנד. דער רבי האט זיך קאטעגאריש ענטזאגט צו האבען א שמועס וועגען דעם ענין; צו הילף די פרעסע-פארשטעהער איז געקומען דעפוטאט דובין, וועלכער האט עס אויסגעפועלט די ארויספאהר-וויזע פאר'ן רבי'ן און וועלכער האט מיט איהם פערבראכט דעם לעצטען חודש אין רוסלאנד.

דעפ. דובין האט דערצעהלט פאלגענדעס:

— שוין נישט איינמאל האבען זיך פארשטעהער פון פערשידענע יודישע קהלות אין איראפא און אמעריקא געווענדעט צום ליבאוויטשער רבי'ן, ער זאל איבערטראגען זיין וואוינארט קיין אויסלאנד; דער רבי האט אלע פארשלאגען אפגעווענדעט, ווייל ער האט נישט געוואלט פערלאזען די צוויי-מיליאניגע עדה יודען אין סאוויעט-רוסלאנד; לעצטענס נאכ'ן ארעסט און בעפרייאונג פון רבי'ן האבען צו דעפ. דובין זיך געווענדעט פארשטעהער פון איראפעאישע און אמעריקאנישע קהלות, אז ער זאל פועלן ביים רבין צו פערלאזען ס.ס.ס.ר. נאך א סך טענות און מענות האט דעפ. דובין גע-פועלט ביים רבין צו פערלאזען צייטווייליג סאוויעט-רוסלאנד מחמת דער רבי האט ביי דער ערשטער מעגליכקייט, ווי דאס וואט איהם נאר דערלויבען זיין געזונט-צושטאנד, זיך צוריקצוקערען אויף זיין אלטען וואוינארט.

די פארשטעהער פון די בערלינער יודען, הילדעסהיימער, מונק א. א. וו., ווי אויך פארשטעהער פון אמעריקא האבען זיך געווענדעט צו דובינען, ער זאל נעמען אויף זיך די מיסיע אויסצופועל'ען אנ'ארויספאהר-וויזע פאר'ן רבי'ן; תחילת האט זיך דובין דערפון אפגעזאגט, ווייל ער האט געהאלטן, אז דאס איז ניט פון די לייכטע זאכען, לסוף אבער האט ער איינגעוויליגט. דובין האט זיך בעזארגט מיט א בריף פון סאוו. פארשטעהער אין לעטלאנד לארענץ, וואו עס ווערט גע-זאגט, אז אזוי ווי יודען אין איראפא און אמעריקא ווילען זעהן דעם ליבאוויטשער רבי'ן אין אויסלאנד, זאל די סאוויעטישע מאכט איהם קומען ענטקעגען אין זיין בקשה.

דעפ. דובין איז דאמאלסט אוועקגעפאהרען קיין מאסקווע און זיך געווענדעט וועגען דעם ענין צום איבערן-קאמיסאר, וואו מען האט איהם געענטפערט, אז מען וועט איהם געבען אנ'ענטפער דורך די ריגער פאלפארדסטווא; הילדעסהיימער און מונק האבען דענסטמאל אונטערגענומען שריר פון זייער זייט און האבען דעלעגירט אלס געהילף צו דובינען דעם אומאפהענגיגען סאציאליסט אסקאר קאהן, וועלכער איז 13 יאהר געווען דעפוטאט פון דייטשען רייכסטאג; דעפ. דובין האט אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט אסקאר קאהן אין בערלין און בעשלאסען נאכאמאל זיך צו ווענדען צו דער רוסישער מאכט וועגען אנ'ארויספאהר-וויזע פאר'ן רבי'ן; זיי האבען ווידער איבערגענומען א נסיעה קיין רוסלאנד און זיך געווענדעט צו טשיטשערינען, ליטווינאוו'ן און ראטשטיינען; נאך א סך אונטעהאנדלונגען האבען טשיטשערין, ליטווינאוו און ראטשטיין פערשפראכען צונויפצורופען דעם צווייטען טאג ראש-השנה א ספעציעלע זיצונג פון נארקאמאינדעל צו בעהאנדלען דעם ענין; אויף דער דאזיגער ספעציעלער זיצונג איז בעשלאסען געווארען צו געבען דעם רבי'ן אנ'ערלויבניש ארויסצופאהרען פון רוסלאנד. אויף דער זעלבער זיצונג איז אויך בעוויליגט געווארען צו געבען דעם רבי'ן אנ'ערלויבניש ארויסצופיהרען זיין גאנצע האב און גוטס, ווי אויך זיין רייכע ביבליאטעק, וועלכע בעשטעהט פון 10.000 ספרים, צווישען זיי 630 כתב-ידן פון בעל-שם-טוב, ר' שניאור-זלמן, צמח-צדק, דעם מהר"ש, מעזריטשער מגיד א. א.; א גרויסער טייל פון רבינ'ס ביבליאטעק געפינט זיך אין רומיאנצאוו'ס מוזיי, ווייל א טייל ספרים איז אין 1919 קאנפיסקירט געווארען פון דער מאכט; דער בעשלוס פון „נארקאמאינדעל" איז טעלעגראפיש איבערגעגעבען געווארען קיין לענינגראד און דעם זעלבען טאג איז דעם רבינ'ס אייגענטום אין 4 וואגאנען אפגעשיקט געווארען קיין ריגא.

איך מוז זאגען — בעמערקט דעפוטאט דובין — אז איך האב מיר קיינמאל נישט געקענט פארשטעלען, אז אין רוסלאנד איז נאך אזוי שטארק דער גייסט פון דער יודישער אמונה.

שמחת-תורה האט זיך אוים'ן רבינס דירה אויף מעפאווער גאס 29, וואו עס האט אמאל געוואוינט דער צארישער מיניסטער פאליוואנאוו, צונויפגעקליבען א טויזענד-קעפיגען עולם, וועלכער איז זיך צוזאמענגעפאהרען פון אלע עקען און קאנטען פון דער גרויסער רוסלאנד; רבנים, אנגעשטעלטע, קוסטארען, יודען ווייט פון חסידות און פרומקייט, ווי דער בעוואוסטער פראפעסאר מ., אדוואקאטען א.,ק. און אנדערע; מען האט געטאנצט, גע-זונגען חסידישע נגונים און זיך משמח געווען גאר ווי אמאל; איך האב זיך קיינמאל נישט געקענט פארשטעלען, אז די ג. פ. או. זאל אזוינס דערלויבען; א גרויסער עולם האט דעם רבין בעגלייט ביז מסקווע. אוים'ן גאנצען וועג זענען אויף אלע סטאציעס געקומען דעלעגאציעס יודען, מקבל פנים זיין דעם רבין; דער וואגאן 2-טער קלאס, וואו דער רבי און זיין פאמיליע זענען געפאהרען, איז פערוואנדעלט געווארען אין א חסידישען שטיבעל און מען האט זיך משמח געווען דעם גאנצען וועג ביז ריגא, ווי עס בעדארף צו זיין.

טרינק נישט קיין רויה וואסער
טיפוס איז אין שטאט!

שרייבען
עהן און שנעל
לערנט אויס דער בעריהמטער
קאליגראף ל. בערמאן
אין 15 לעקציעס. אויך ווערט געלערנט א יודישען בריף דעם וואס קען גארנישט. זאוואדזקא 19 פר. 1 שט.

Dr Prybulski
צוריקגעקעהרט
זאוואדזקא 1 — טעלעפאן 28-26
וועגערישע הויט-קראנקהייטען, מעטאגאר-שווחקייט, בעהאנדלונג מיט ראדיום (קוואר)-קווארץ, ליכט (לאמפ-סאללוקס) רענטגען-שטראהלען
גאנצע טאג פון 1—9 דאמען אין ראנט. און 8—4; 4—5

8-טונג!
דאס
לאדזער
טאגעבלאט
בעקומט מען טעגליך 6 א זייגער פרי אין אלע באהן-קיאסקען פון
„רוך"
(„Ruch")

דרוקזאכן
אלערליי
ווערען שנעל און פראמפט אין דער פיינסטער אויס-פיהרונג און די מאדערנסטע שריפט אויסגעפערטיגט.
קלעפסידרעס
(טאדעס-אנצייגען)
ווערען אין פערלויף פון 2 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפט איבער דער גאנצער שטאט.
בוכדרוקעריי
ע. און מ. האמבורסקי
פיעטריקאווער 16. טעל. 47.

פוילישע שפראך
ווירד ערלערנט גרינדליך דורך א קורצער צייט צו ערפראגען וואלטשאנסקא 39, וו. 3.

ליקווידאציע-אויספערקויף
פון שפיל-קארטן ווינסטא, אויך פאבערס בלעטען. בי-ליגער פרייזן. מאסקי-לעיפטען ווארשא, נאוואליפקי 18.

לעזט אויפמערקזאם!
נאך א פולשטענדיגער רעארגאניזאציע פון מיין ווערקשטעל, עמפפעהל איך די ג' קונדשאפט פון אייגענער אויסארבייטונג אין א גרויסען אויסוואהל
גאבעטע שטיהל
געדעקט מיט לעדער, גאבעליז, מאראקא, זייה, ווי אויך גאבעליז און זייד-
קאזעטקעס, מאטראצען
פון פערשידענע סארטען, טישען און טישלער (ראפלען)
נאנדאלקעס אטאמאנעם אלעס לויט פאריזער מאדעלען
פון עכט טרוקען האלץ. לאנגטערמיניגע גאראנטיע.
צוגענגליכע פרייזען און בעסטע בעדינגונגען.
בעספר איהר קויפט, בעט איך אויבעדינגט צוערשט מיך צו בעזוכען און זיך איבערצייגען. מיט אכטונג
י. א. וואיטשעכאווסקי
10 נאוואמיעסקא 10

פאדערט איבעראל
נאר פאטענטירטע
פעלד-בעטען
פערזעהען מיט דער פאבריקס-מארקע
Palma-Patent
פאר וועלכען מיר גאראנטירען.
אויך שטענט אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל: ניקעל-בעטען, קינדער-בעטען, אמעריקאנקעס, קינדער-וועגעלעך, הויכע סינ-דער-בענקעלער, שאטקאדעס און געבעטע מאטראצען.
ביליגסטע פרייזען! רעעלסטע בעהאנדלונג
לאדז, פולנאצנא 24, טעל. 31-85.

לעטשניצע
17 זגערסקא 17, טעל. 16-33.
אלערליי קראנקהייטען ווערען עמפאנגען דורך ספעציאליסטען, דאקטוירים פון 9 פריה ביז 6 אבענד.—מאסאזש, עלעקטריזאציע, כאקען-שטעלען, קינסטליכע ברענגען-בעשטראהלונגען, איממו גען-נעגען שקארלאטינע.

שוין ערשינען
יודיש פוילישער וועכענטליכער
קאלענדאר—השבוע
אויף 1928
שיינער פארמאט ספעציעל געאייגנעט אויף טאגנאטיצען אין יעדען געשעפט, האנדעלס-אונטערנעמונג, ביורא און אנשטאלט, פיין, פרעכטיג און עלעגאנט ארויסגעגעבען, געדרוקט אויף פרימא זייט קאנצעלאריע-פאפיר מיט שיינע ליכטיגע אותיות און ציפערן אזוי אז דער דאזיגער קאלענדאר איז א דרינגענדע נויטווענדיגקייט פאר יעדען איינציגען. סוחרים ראבאט!
ביים בעשטעלונגען:
A. M. Grubsztajn, Łódź, Wschodnia 54

די לאנגיעהריגע
טאמבוריר-ווערקשטעל
א. לעיבאוויטש קאמיענא 9
נעהמט אן אלערליי טאמבוריר-ארבייטען ווי, גארטירען. שעהרען דאמען-קאנפעקציע א.א.וו. פינקט. אויספיהרונג און רעעלע בעהאנדלונג.

האנדעלס-קארעספאנדענט
ערלעדיגט אלערליי קארעספאנדענץ אין איבערזעצונגען אין ענגליש, פראנצויזיש, דייטש און פויליש. פיעטריקאווער-גאס נומ. 92, וואוינונג 29 פון 8—7 אווענד.

א צימער
אלס סובלאקאטאר ווערט געזוכט. אפפערטען אפצוגעבען אין אדמיג. אונטער „S".

וויכטיג פאר דאמען!
מאכט איך די עלעגאנטסטע דאמען-היטע נאך דער לעצטער פאריזער מאדע און די פיינסטע מיט אייגער-ארבייט איך אויף בעשטעליך גע. נעדעגקט די אדרעסע
28 זאוואדזקא 28
נאר פאר 2 50 זל.
אין הויף, 2-טען אפגאנג, לינקס פארטער. מאכט איך שיפאו-וועלור-סאמעט- און פילץ-היטע אין אלע סארטען און פארבען אין פיינסטער אויספיהרונג. דער פרייז איז נאר אויף א קורצער צייט.
נאר פאר 7 זל.
„TOBA"

אבאנאמענטס-פרייז: פאר א חודש אין פוילען 5 זל., אין פראנקרייך און בעלגיען—20 פראנק, אמעריקאנער לענדער 1,25—דאלאר. אנאנסען-פרייז: פאר א מילימעטער-שורה פאר'ן טעקסט 16 גר., פרייטאג 24 גר., אין טעקסט 40 גר., פרייטאג 60 גר., נאכ'ן טעקסט 12 גר. פרייטאג, 8 ... פאר אויסלענדישע אנאנסען 100% טייערער. אויסער דער שבת—ביז 50% טייערער. פון די פרייזן ווערן ניט פארגינסטיגונגען קען רעכנען

Redaktor wydawca E. Hamburski. Tłocznia E. i M. Hamburski w Łodzi, Piotrkowska 81